Ára: 200 FORINT 75. évf. 15. szám 2020. augusztus 15.
Év 25. 5780 כ"ה

ÚJ ÉLET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

Emlékezés mártírjainkra

2.

Dél-Pest

Hosszú idő után végre a megszokott zsinagógánkban, bár szokatlan biztonsági előírások betartásával fogadhattuk a szombatot.

Az egészségügyi helyzetre való tekintettel hagyományainktól eltérően egy helyszínen, a csepeli zsidó temetőben tartottuk megemlékezésünket a soában elhurcolt és elhunyt elődeinkről. Az eseményen a közösség tagjain és vezetőin kívül megjelent a csepeli önkormányzat részéről **Borbély Lénárd** polgármester, **Ábel Attila** alpolgármester, a pesterzsébeti önkormányzat részéről **Nemes László** alpolgármester, valamint néhány érdeklődő vendég.

Kerényiné Rippner Zsuzsanna elnök asszony köszöntötte a híveket és a politikusokat. Köszönetét fejezte ki, hogy e rendkívüli helyzetben megjelenésünkkel is bizonyítjuk, mennyire átérezzük az emlékezés fontosságát. Kiemelte, hogy törvényeink, de lelkiismeretünk szerint is kötelességünk felidézni elhunyt elődeinket.

Sáfrány Dávid imája után **Totha Péter Joel** főrabbi szólt a megjelentekhez. Elmondta, hogy Soroksáron, Pesterzsébeten és Csepelen a 19-20. század fordulója körül már jelentős létszámú zsidó közösségek voltak. Részt vettek a települések ipari és gazdasági életében, hozzájárulva a térség fejlődéséhez. Létrehozták intézményeiket: lány- és nőegyletet, iskolákat, chevra kadisát.

1944 májusától azonban, minden ingó és ingatlan vagyonuktól megfosztva, csillagos házakba zsúfolták, majd gyűjtőtáborokba hurcolták, végül megsemmisítésük színhelyére szállították őket. A hatóságok cinizmusát jellemezte, hogy a kiürített lakások takarítását is a kilakoltatott zsidókkal fizettették meg. Nyár közepére a csendőrség a vidéki településeken végrehajtotta a „zsidótlanítást”. Ekkor Horthy Miklós kormányzó felfüggesztette a deportálásokat, és ezzel a budapesti zsidóság átmenetileg megmenekült az azonnali megsemmisüléstől. Totha Péter Joel azt is elmondta, hogy Budapest környékén, mai szóval agglomerációjában, Soroksár, Pesterzsébet, Csepel, Újpest, a Rákosok és a többi kistelepülés helyi lakosain kívül kímélet nélkül összegyűjtötték az ott tartózkodó zsidókat, tekintet nélkül arra, hogy budapesti lakosok lévén épp munkában vagy rokonlátogatáson tartózkodtak a helyszínen.

Totha Péter Joel: lány- és nőegyletet, iskolákat, chevra kadisát hoztak létre

Sáfrány Dávid záróimája után a főrabbi vezetésével elmondtuk a halottakért szóló kádis imát.

Végezetül az emlékműnél elhelyeztük az emlékezés köveit.

Kőszegi Lajos

Győr

A hagyományoknak megfelelően idén is felidézték a Győrből és környékéről hetvenhat évvel ezelőtt elhurcolt több mint 5000 zsidó testvérünk sorsát, akiket kegyetlen módon vittek el haláltáborokba és munkaszolgálatra.

Sajnos megemlékezésünket nehezítette a Covid–19-világjárvány, amely miatt számos, egészséget védő intézkedést hoztunk, betartva az országos tiszti főorvos és a krízismenedzsment ajánlásait.

Elsőként **dr. Dézsi Csaba András** polgármester szólt arról, hogy menynyire nehezen gyógyíthatók a nácizmusból és a kirekesztő ideológiákból eredő sebek, a soha el nem múló sérülések, melyeket nemcsak az egyes emberekben, hanem az egész társadalomban okoztak, és bizony ez alól Győr sem volt kivétel.

Villányi Tibor, a hitközség elnöke azt emelte ki, hogy milyen zsidó élet volt ott egykoron, és az mivel járult hozzá, hogy a város azzá tudjon válni, amit ma ismerünk, és ami miatt büszkék vagyunk rá.

Végezetül a holokauszt feldolgozhatatlanságáról azt mondta: Nekünk kell élni azok életét is, akik azért nem születhettek meg, mert zsidók lettek volna – mi azért élünk, hogy helyettük is zsidók legyünk.

Totha Péter Joel főrabbi a zsoltáríró örök reménységet adó mondatát idézte: Szemeimet a hegyek fölé emelem, honnan jöhetne máshonnan az én segítségem? Majd megkérdezte, hogy azoktól, akik elzárva, bezárva voltak Auschwitz-Birkenau szögesdrótjai mögé, vajon tőlük milyen messzire lehettek a homályba vesző, kék hegyek? Mert azok a bibliai hegyek nem itteniek, és azok a bibliai hegyek nem e világhoz tartoztak. Mert ahol voltak, azon hely és azon hegyek között ott húzódik az álmokat és a vágyakat szétszakító valóság, a szögesdrót. Ezért válik ilyen erőssé a sóvárgás, miközben a homályos kék hegyek felé tekintve, a segítség érkezése azok számára, akik azt várták, teljesen elérhetetlen volt.

Ezt követően **Dévényi Dávid** kántor elénekelte az emlékezés imáját, majd **Jávorka Sándor** hegedűművész és testvére, **Jávorka Ádám** csellista héber melódiákat és Ravel Kaddis című művét adták elő.

Végezetül a jelenlévők elmondták a gyászolók kádisát és elhelyezték a kegyelet köveit.

Debrecen

76 évvel ezelőtt, 1944. június 24-én (zsidó naptár szerint támmuz 10-én) indították el az első transzportlistán összeírt debreceni lakosokat a halálba vezető úton. Hagyományaink szerint hosszú éveken át gyászistentiszteletet tartottunk a Monostorpályi úti zsidó temetőben a fenti dátumhoz eső legközelebbi vasárnapon. Sajnos idén ez a vírus miatti óvatosságból elmaradt. Az idei támmuz 10-én (július 2-án) emlékdélelőttöt tartottunk a hitközség szervezésében. A város több pontján is lerótta tiszteletét közösségünk.

Délelőtt 9 órakor, a reggeli imádkozás után találkoztunk a Pásti utcai zsinagóga 6 ezer mártír nevét őrző holokauszt-emlékfalánál. A falat az

Győr

(Folytatás a 2. oldalon)

Pandémia és közösségépítés

Rabbijaink beszámolói (2.)

Schöner Alfréd

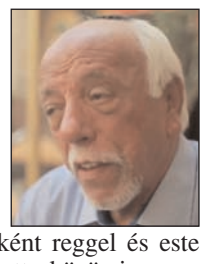

Néhány pontban összefoglalom, hogy a világjárvány kezdetétől a mai napig milyen módon tartottuk fenn a hit- és közösségi életet:

1. Hétköznaponként reggel és este Zoomon úgynevezett „közös imaperceket” tartottunk. Én elmondtam a reggeli vagy esti imákat, a hívek pedig követték. A pontosítás kedvéért megjegyzem, hogy a minjánhoz kötött imákat – kádist, borchut, kedusát – nem mondtuk. Az imapercek alatt együtt mondtuk el imáinkat a betegekért, valamint héberül és magyarul imádkoztunk a Mindenhatóhoz a járvány megállításáért. Az imák végén a szfire hetei alatt a Pirké Ávotból olvastunk fel, és részleteket hallgattunk meg a nagy kántorok repertoárjából.

2. Péntek este a szombat beköszöntése előtt másfél órával közös tanulás volt a hetiszakaszról és időszerű halachikus kérdésekről. A mincha elmondása után a Lechu Neránená zsoltárokat mondtuk el, majd kántorunk Lócho dajdi/Lechá dodi imaköltemányével zártuk a péntek estét. A sábbátköszöntő imákat a gyertyagyújtás után mindenki egyedül mondta el. Szombaton délelőtt természetesen nem használtuk a Zoomot.

3. Üde színfoltja volt az újszerű közösségi élménynek a szombat kimenetele után a hávdálá keretében megtartott szombatbúcsúztató.

4. Alaposan előkészítettük a peszách megtartását, hiszen ebben az évben nem lehettek közösségi széderek. Ezért az ünnep előtti napokban nyolc részletben elmondtam a Hággáda teljes héber szövegét a hagyományos dallamokkal, és magyarázatokat fűztem hozzá. Ez hozzájárulhatott ahhoz, hogy minél többen le tudják vezetni otthon a szédert. Ez az anyag felkerült a Mazsihisz és a Hegedűs Gyula utcai körzet honlapjára, valamint a Youtube-ra, így bárki számára hozzáférhetővé vált.

5. Peszách és sávuot előtt híveinknek e-mailen és a Hegedűs honlapján ünnepi információkat küldtünk, amelyek kiegészítették a heti rendszerességgel elküldött ünnepi tanításokat és a mázkirbeszédeket. Sávuot mázkirját rendhagyó módon a Hegedűs, a Dózsa és a Bethlen hívei együtt rendezték meg a volt Aréna úti zsinagóga udvarán, védőmaszkban és kesztyűben, betartva a szociális távolságot.

6. Egyedi és rendhagyó körülmények között emlékeztünk meg jom háácmáutról és jom Jerusálájimról, valamint lág báomerről, szintén a Zoom segítségével.

Örömünkre szolgált, hogy a reggeli és az esti zoomos imapercekre szép számmal jelentkeztek be közösségünk tagjain kívül magyar ajkú hittestvérek Szlovákiából, Kanadából, az Egyesült Államokból, Angliából és Izraelből is. Külön élmény volt, hogy a pénteki imapercek előtt Indianapolisból Giora Sharon, vagy ismertebb nevén Sándor Gyuri is csatlakozott hozzák, aki elmesélte nekünk, hogyan használják az internetet az ő közösségében. Bejelentkezett Thomas Salamon, a Westminster Synagogue rabbija is, aki beszámolt a londoni zsidóság mindennapjairól.

E három hónap zoomos imapercei közelebb hozták egymáshoz a karanténba kényszerített híveket. Ezek az együttlétek természetesen nem pótolták a zsinagóga áhítatát és hangulatát, de erősítették az összetartozás érzését, és megszilárdították hitünket. Olyan új lehetőségek fogalmazódtak meg, amelyeket érdemes lenne a zsinagógai élet felpezsdítésére használni.

Közösségünk vallási és világi vezetése, illetve elöljárósága a karantén ideje alatt is rendszeresen tartotta egymással Zoomon a kapcsolatot. Akikhez nem jutottunk el online, azokat telefonon értük el, és így ajánlottuk fel segítségünket.

Június 26-án, péntek este visszatértünk a zsinagógába, ahol egymást ugyan nem ölelhettük meg, de körülvett bennünket az évszázados zsinagóga szavakkal le nem írható simogatása.

Június 28. óta minden reggel és este a nagy zsinagógában tartjuk az istentiszteleteket, melyeket – természetesen sábbát kivételével – Zoomon keresztül élőben láthatja, hallhatja mindenki, aki betegsége vagy valamilyen technikai ok miatt akadályoztatva van.

A zsinagóga integráns része a Héber Imre Klub is. A pandémiás időszak során Gál Etelka egyebek mellett a Zoom technika igénybevételével a kezdetektől fogva aktívan fogta össze a közösséget, s érdekes programokkal látta el mindazokat, akik csatlakoztak hozzájuk.

Glitzenstein Sámuel (Nagy Fuvaros)

A koronavírus a mindennapi életünk szinte összes területén megfogott minket. A zsinagóga bezárt, és mi is bezárkóztunk az otthonainkba.

A közösség elnökével úgy döntöttünk, hogy minden hétköznap rendszeresen tartjuk a kapcsolatot, ahol a barátok eszmecserét folytathattak, és a tanulás is belefért. A tanulás keretében folytattuk a szokásos misnákkal, csütörtökön-pénteken a hetiszakaszt vettük, peszách és sávuot előtt pedig az ünnepi szabályokkal és szokásokkal foglalkoztunk.

Sávuotkor a zsinagógák még mindig zárva voltak, és nem lehetett megtartani a szokásos tejes étkezést, ezért a feleségemmel készítettünk egy-egy csomagot: barcheszt, bort és sajttortát vittem személyesen a közösség állandó tagjainak, hogy élvezzék az ünnep ízét, és megtapasztalják otthonaikban az ünnep érzését.

Abban a pillanatban, hogy a zsinagógák újranyitását engedélyezték, visszatért az áldott rutinunk, újra lett minján minden sábeszkor, és a hétköznapokon is reggel és este. A közösségi élet minden nap jelen van. Természetesen az egészség védelmében követjük a szabályokat: tartjuk az egymástól való távolságot, maszkot viselünk a zsinagóga területén, és kezet mosunk/fertőtlenítünk a bejáratnál.

Negatívumok: az egészségügyi szabályok miatt még mindig nem tartunk kidusokat a szombatfogadáskor, és szombat délelőtt sem, sőt elmarad a szeudát slisit szombat délután.

Pozitívumok: hála Istennek, egyik tagunk sem betegedett meg a vírus alatt! Mindenki ép és egészséges! A hosszú idő után, mialatt nem találkozhattunk – és mindannyian éreztük társaink hiányát –, láthatóan egyre többen és többen jönnek imádkozni!

Róna Tamás

Március közepétől, amikor elkezdődött a járvány és közösségi élettereink bezárultak, az első dolog, amit a Rabbitestület megszervezett, az volt, hogy a körzetekben lévő orvosokat, gyógyszerészeket és szakápolókat megkerestük, és kialakítottunk egy támogatási láncot, mely arra szolgált, hogy ha a közösségeinkben orvosi, gyógyászati vagy szakápolási ellátás nélkül maradnak híveink, illetve tartósan lehetetlen az egészségügyi ellátórendszerbe bekerülni, akkor képesek legyünk segítséget nyújtani. Hála a Jóteremtőnek, egészségügyi probléma nem lépett fel a járványidőszak során, csak gyógyszer felírására és kiváltására, sürgősségi fogászati kezelésre, kullancseltávolításra, tornáztatásra volt szükség.

Támogatási láncolatunkkal tudtunk abban segíteni, hogy amikor közeledett peszách ünnepe, biztosítottuk a macesz kiszállítását, a különböző széderesti eszközök, alapanyagok beszerzését, eljuttatását, hogy közösségünk a vesztegzár idején is meg tudjon felelni a kóser peszách feltételeinek, illetve sábeszre, aki igényelte, tudtunk barcheszt juttatni, közösen gyertyát gyújtani, vagy alapvető élelmiszereket beszerezni és eljuttatni.

(Folytatás a 2. oldalon)

9 770133 350099 20007

Emlékezés mártírjainkra

(Folytatás az 1. oldalról)

önkormányzat emelte, több főiskolai pályázatból választva ki a nyertest.

Kreisler Gábor vezette a megemlékezést, melyen két holokauszttúlélő, **Hajdú Zoltánné Magdika** és **Abonyi László** is részt vett. A hitközség képviselője kiemelte, hogy a városban felépített zsidó kultúrkört lerombolta a holokauszt, melynek áldozataira emlékeznünk kell.

Horovitz Tamás elnök elmondta,

Debrecen

idén szeptember elején tartják meg a hagyományos gyászistentiszteletet a Monostorpályi úti zsidó temetőben, majd párhuzamot vont a vírushelyzet, valamint a holokauszt között. Arról beszélt, hogy mennyire nehezen viseltük a korlátozásokkal járó kényelmetlenségeket, miközben ezt az időszakot otthon, a családtagjainkkal tölthettük, és ennek fényében még inkább felértékelődnek a zsidóságot ért megpróbáltatások.

Az elnök kiemelte, hogy nagyon nehezen kezeltük a járványhelyzetet is, így talán érezhetjük, mennyire borzasztó helyzetben voltak mindazok, akik a holokauszt szörnyűségét szenvedték meg. Nagy tisztelettel kell adóznunk azoknak, akik ennek részesei voltak, visszajöttek, és tovább építették a debreceni zsidó közösséget – hallhattuk.

Grósz Zsuzsanna alelnök arról beszélt, hogy a gettó területe két zárt, összefüggés nélküli telektömbből lett kialakítva a szomszédos területen. A peszáchi vacsoráról hajtották az embereket a gettóba, ahol közel 10 ezer embert zsúfoltak össze. A beköltözésre hat napot adtak, így az emberek nem tudták értékeiket összeszedni. Idehozták a környékbeli települések zsidóságát is.

Shmuel Faigen rabbi gyászimája a hatezer debreceni áldozatra emlékezett. A jelenlévők gyertyáikat a rabbival együtt gyújtották meg. A nap emlékező sétával folytatódott, melynek előkészítésében **Szalai Andrea,** a hitközség kulturális és turisztikai menedzsere segített. Végigjártuk a nagygettó egy részének kerületét a Hatvan utca és Széchenyi utca útvonalon. A közben lévő botlatóköveknél megálltunk emlékezni, kavicsainkat elhelyeztük az áldozatok emlékére. Közben Hajdúné Magdika próbálta felidézni gettóbeli emlékeit, igaz, akkor ő még kisgyermek volt. A volt zsidó gimnázium mellett érkeztünk vissza a Pásti utcai ortodox zsinagógához.

Innen kényelmesen, személygépkocsival mentünk – ellentétben a gettóból elhajtottakkal – a Sherly-téglagyárhoz, a deportálások indulópontjához. Ott megálltunk a falon lévő háromnyelvű emléktábla mellett, amelyet az Izraelben élő, magyar származású Joszi Esed és Joszi Rivlin ügyvédek emeltek a közel múltban, hogy a családtagjaik által elszenvedett szörnyűségek színhelyét – mely jelenleg a Hajdú-Bihari Napló nyomdája –, annak kiindulási pontját megörökítsék az utókornak. Hajdúné Magdika az általa hozott vörös rózsát szimbólumként elhelyezte az emléktáblánál. Megható volt!

Erről a szörnyű időszakról nem szabad elfelejtkezni. Emlékeznünk kell 76 év után is!

Zámbori Edith

Mohács

Több mint 1100 izraelita származású embertársunkat hurcolták el 1944-ben Mohácsról és környékéről (városunkból 614-et), közülük 13-an tértek haza a haláltáborokból a vészkorszak végén. A tragédia nyomán emelt emlékműnél, az Eötvös utcában harmincnál is többen jöttek összse, hogy az áldozatokra emlékezzenek. S ahogy tavaly, itt volt az a mohácsi származású **Orbán Dániel** is, aki szintén számos családtagját veszítette el a második világháborúban.

Amikor Kisfaludy Károly 1827-ben megírta Mohács című versét, még nem tudhatta, hogy hazánkban nem a mohácsi csatatér lesz az egyetlen nagy temető – kezdte megemlékezését **dr. Kovács Mirella**. Jegyzőnk, aki el is szavalta az ismert költemény néhány sorát, így folytatta: fájdalommal emlékezünk e helyen arra az időszakra, amikor az ember iparosított technológiával irtotta, pusztította a másik embert, nőt, gyereket, férfit, tisztességben megőszült öreget. De emlékeznünk kell azokra is, akik e gyilkos, torz ideológia hazai és helyi képviselőiként, a náci eszmék kiszolgálóiként küldték a halálba embertársainkat. Mit jelent ma Auschwitz? – tette fel a kérdést dr. Kovács Mirella. Azoknak a tehetséges, törekvő embereknek a legyilkolását is, akik megteremtették Mohács gyáriparát, s akiknek vezetésével soha nem látott fejlettségi szintre emelkedhetett több száz éves városunk. Itt valamikor gyerekek zsibongtak, pár méterre innen iskola állt – nézett körül a szónok, hozzátéve, egykor a helyi zsidóság oktatásának és hitéletének központja volt ez a kis terület. Hogy aztán, elhurcolásuk után, igazi radnótis „üvöltő csend" telepedjen a sokat látott falak közé.

Erkölcsi kötelességünk kimondani: a 30-as és 40-es évek Magyarországának vezetését és közigazgatását igen súlyos felelősség terheli a történtekért. Elszántnak és határozottnak kell lennünk, hogy származása miatt az emberiség egyetlen tagja, csoportja se lehessen ezután gyűlölet és gyilkos indulatok céltáblája. Ahogy fennhangon kell kimondanunk azt is: soha többé! – mondta dr. Kovács Mirella.

Mohács

Héber és magyar nyelvű imák és a zsidók ősi hangszere, a sófár hangjai idézték fel az áldozatok emlékét. A fővárosból érkezett **Rosenfeld Dániel Imre** kántor a gyászünnepségen arról beszélt: e napon Szekó József alakját is felidézzük, akinek szintén sokat köszönhet a helyi zsidó közösség, előző polgármesterünk mindenben támogatta őket. És partnerségéről biztosította őket **Csorbai Ferenc** is, aki abban igyekszik segítségükre lenni, hogy az egykori belvárosi gettó néhány épületén a halálba hurcoltak kézírását megőrző falrészeket sikerüljön a Világörökség részévé nyilvánítani.

A főhajtás koszorúzással zárult.

Komplex dolog van készülőben, a fellelhető értékek védelme mellett főleg arra koncentrálunk, hogy minél több emléket gyűjtsünk össze a helyi zsidóság történetéről – nyilatkozta a téma kapcsán Csorbai Ferenc. – Az Eötvös utcai imaház állapota sajnos annyira leromlott, hogy nem lehet megmenteni, a bontása elkerülhetetlen: fájó, hogy eltűnik a helyi zsidóság és a város történetének egy darabja. Az Eszéki úti izraelita temető és ravatalozó megmentése, felújítása érdekében ugyanakkor hónapok óta együttműködünk a Mazsihisszel. Az országos szervezet most a szóban forgó épület tetőszerkezetének felújítására pályázik. E helyen további rekonstrukciós munkák is kilátásban vannak, mi több, szintén közös munkával, ugyanitt emlékhelyet szeretnénk kialakítani. Ezúton kérünk mindenkit, akinek a témához kapcsolódó bármilyen fotó, dokumentum, levél, (kegy)tárgy vagy egyéb holmi van a birtokában, vegye fel a kapcsolatot **Mórócz Sándor** helytörténeti gyűjtővel, a téma alapos és avatott ismerőjével (telefon: 69/301-703).

Önkormányzati Hírek

Újpest

Szerdócz Ervin főrabbi beszéde a mártír-istentiszteleten

Tisztelt emlékező közönség! Tisztelt Vendégeink!

Emlékezni jöttünk ezen a napon a 76 évvel ezelőtt történt tragédiára! 76 év! Egy egész emberöltő!

A támmuz hónap 20-ához legközelebb eső vasárnap az emlékezés napja, a rákospalotai, szigetmonostori, leányfalui, pócsmegyeri, tahitótfalusi, váci zsidók végzetes tragédiájának emléknapja.

Együtt vagyunk. Zsidók és jóérzésű barátaink. Köszönet azoknak, akik velünk emlékeznek.

Megemlékezésünkön megáll az idő, megszűnik a tér. Minden rezzenésünk más dimenziót érzékel. Megemlékezésünk a fájdalom, a megmagyarázhatatlan, megfogalmazhatatlan, mindenkinél más és másképpen érzékelt, kimutatott vagy akár leplezett dimenzió.

Érezzük az ürességet, **a nihilt!** Felidézzük a megsemmisült, az elragadott életeket, sorsokat! **Az egykori testvéreink sorstalanságát!** Azokat, akiket elragadt az értelmetlen és megmagyarázhatatlan gyűlölet.

76 év! Hosszú idő. Minden másban mondhatnánk, hogy 76 év elég a feledésre. **De mi nem fogunk, nem tudunk felejteni.**

Sokszor hallottuk: az idő begyógyítja a sebeket, megtisztítja az emlékeket. És mi itt vagyunk évről évre, a be nem gyógyítható sebeinkkel.

A Talmud Bava Mecia traktátusában a rabbik vitatkoznak. Összefognak Eliezer rabbi ellen, és amikor Eliezer rabbi kifejti igazának **minden jogos magyarázatát, amit egy Égi hang is elismer,** akkor a rabbik kimondják az igazságról:

„Nem az égben van!"[1]

Nem az égben van a törvény, nem az égben van az igazság! **De akkor hol van? Hol volt az igazság?** Hol van? Lesz-e valamikor igazság? Megtudjuk az igazak, áldozataink igazát? Mert abban nincsen, abban nem lehet igazság, hogy 18.000 em-

(Folytatás a 3. oldalon)

Pandémia és közösségépítés

(Folytatás az 1. oldalról)

Közösségünk minden tagja rendelkezik telefonnal, így mindenkivel kapcsolatba tudtunk lépni, s nem volt olyan kérés, amit ne teljesítettünk volna.

Volt, aki a bevásárlásban kért segítséget, volt, aki védőfelszerelés továbbításában, volt, akinek támogató, meghallgató beszélgetésre volt igénye. Ez utóbbira igen nagy szükség volt – nemcsak telefonon, hanem vagy a Zoom programon keresztül, vagy személyesen történt a megkeresés, beszélgetés, lelki támogatás.

Március közepétől kezdve a zsinagógai hitéletünk áttevődött a digitális térbe, minden nap találkoztunk, tanultunk és imádkoztunk, illetve minden héten videotanítás keretén belül egy-egy aktualitásról került fel videoanyag a Youtube-ra. Különböző életkorokra bontottuk a találkozási felületet, hiszen minden korosztály más és más érdeklődési körrel rendelkezik, s ahol igény merült fel, ott volt egyéni tanulás is – pl. a hittanoktatás keretén belül.

Minden péntek délelőtt pedig hetilap indult el Gondolatok címen, amely az aktuális hetiszakasszal kezdődött, majd megnéztük a parasa főbb gondolatait a chászid folklór tükrében is, emellett a mozaik hub felületéről mindig elhelyeztük a magyarországi közösség egy-egy prominensének hetiszakasz-magyarázatát és a nemzetközi zsidó világ egy-egy tudós rabbijának az álláspontját a szidrához; ezt követően a magyar zsidó irodalom gyöngyszemeiből szemezgettünk, pl. Efrájim Kishon, Kertész Imre, Elie Wiesel. A közösség tagjai is publikáltak az újságban, ezzel is megbontottuk a kényszerpasszivitást. Végezetül pedig a zsidó tudomány eszmetörténetéből egy-egy jeles pillanat került bele a digitális újságba.

Ez a rendszer azt jelentette, hogy a közösség minden nap találkozhatott. Akinél nem volt meg a kellő technikai háttér vagy annak ismerete, ott telefonon/személyesen segítettünk annak megoldásában, hogy legyen lehetőség a mindennapos digitális térbeli kapcsolatra.

A halasi gyerektábor idén különleges helyzetbe került, ám hisszük azt, hogy erősebben jöttünk ki a járványból, mint ahogy belekerültünk. Július 5–11-ig a digitális térben rendeztük meg a tábor első fordulóját, mely igazán sikeres volt.

Terveink szerint augusztus 14–16. között egy 3 napos szűkített tábor során fogjuk várni a résztvevőket személyesen Kiskunhalason, hogy közösen ünnepelhessük meg a tábor fennállásának 10. évfordulóját. Nemcsak a gyerekeket, hanem az eddig megszokott módon a családokat is várjuk szeretettel! Szállásról és étkezésről a halasi csapat gondoskodik!

Radnóti Zoltán

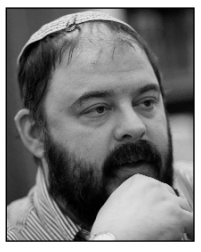

Amióta rabbi vagyok, sok mindent megéltem már, azonban olyan helyzettel, amivel nem csak mi voltunk kénytelenek szembenézni márciustól júniusig, még nem. De ezzel nem voltam egyedül ebben a világban. Azonban a kényszerű bezártság sem jelenthet, ahogy nem is jelentett akadályt.

Bevallom, én is azon sok ember közé tartoztam, akik nem értették, nem tudták, hogy mit is jelent a koronavírus, mit is hozhat egy járvány Magyarországnak. Persze az is igaz, hogy kaptam híreket, információkat a Mazsihisz Krízismenedzsmentjétől, meg én magam is elfogadtam azokat a szigorító intézkedéseket, amiket a legelején meghozott a Hitközség vezetése.

Aztán szembesülni kellett azzal is, hogy nemcsak a púrim ünnepét nem tartjuk meg egyetlen zsinagógában sem, hanem bizony a hétköznapi és a péntek esti, szombat reggeli imáknak is egy időre végük. Pontosan emlékszem rá, nekem jutott az a nehéz feladat, hogy ezt az összes lehetséges fórumon bejelentsem. Nem volt könnyű. Hogyan is lehetett volna az, amikor a bejelentés előtt egy hónappal, egy héttel még pezsgő közösségi élet volt, amit megszoktunk, amiben az elmúlt éveinket megéltük. Meg kell mondjam, az eddigi legnehezebb pár mondat volt a pályafutásomban, amit el kellett mondanom.

De hála az Örökkévalónak, másnap is áldást mondtam, hogy felébredtem, hogy elindulhatott a napom, még akkor is, ha nagyon másként. És ha már elindult a napom, akkor bizony rengeteg kérdésre kellett választ találni, rengeteg feladatot kellett megoldani, legelőként azt, hogy mi legyen a közösségeinkkel. Hogyan tudjuk egyben tartani őket, hogyan tudunk egymásról, hogyan tudunk az ima erejével segíteni egymáson. Ahogy az eddigi életemben már megszoktam, megoldandó feladatok vártak.

Ott álltunk egy helyzetben, ahol meg kellett oldani az idősek ellátását, a bevásárlásokat, a patikát, az orvost, azt, hogy legyen mindenkihez egy-két jó szavunk, hogy mindenki érezze, a zsidó közösség figyel rá, óvja őt. Nagy szerencse, hogy olyan emberek vannak mellettünk, akik mindenhova eljutottak, akik segítettek mindenkinek. De most nem róluk szeretnék szólni, bár minden nap, minden percben megérdemlik, hogy megemlítsük őket, azt az emberfeletti munkát, amit végeztek, és végeznek a mai napig is.

Nekünk, rabbiknak a közösség kérdése, problémája volt az egyik legnagyobb megoldandó feladatunk. Hogyan tudunk egy olyan közösséget egyben tartani, amelyik nem tud összejárni, ahol nincs meg az állandó – és személyes – jelenlét? Egyáltalán: milyen módszerrel tudunk összejönni, imádkozni, de mellette fecsegni, tanulni, tanítani?

Minden magyarországi rabbi elkezdett gondolkodni, lépni, mert bár előfordulhat, hogy vannak időnként nézeteltérések közöttünk, ahogy az is, hogy nem értünk mindenben, a világ dolgaiban mindig egyet, de egy dologban egyek vagyunk, ez pedig a hazai zsidó közösség szeretete, tisztelete.

Az biztos volt, hogy most a modern technika vívmányaira kell támaszkodni, mert ha a személyes, fizikai találkozások elmaradnak, akkor is szükség van valamilyen együttlétre, közösségi életre.

Mit lehetett tenni? Támaszkodni az internet adta lehetőségekre.

Persze a helyzet nem ilyen egyszerű, ennek a történetét egyébként a blogomban meg is írtam még március legvégén.

Több problémára is választ kellett találni, leginkább arra, lehet-e közösségben imádkozni az online térben, és ez mennyire tekinthető megfelelőnek.

A blogomban ezt írtam:

„A karantén sok lemondással jár. Az egyik ilyen, hogy napról napra érezzük a közösségi imádkozás hiányát. Aki megszokta, hogy minjenben (tíz férfi együtt imádkozása) imádkozik naponta, az fájdalmas töréskénti éli meg ezt a helyzetet.

Hatalmas különbség van a vallásosság és a vallásjog között.

A zsidó vallásjogban a helyzet igen egyszerű: a pikuáh nefes, azaz az életmentés parancsa jelenleg azt követeli, hogy kerüljünk mindenféle gyülekezést. Éppen ezért a közösségi imádkozást beszüntettük, és otthon imádkozunk.

Ám ott van a vallási szempont is, amely foglalkozik a belső, spirituális szükségletekkel, amelyek a lelkünk mélyén gyökereznek.

Vegyük például annak a gyászolónak az esetét, akinek szülője az elmúlt egy esztendőben távozott el. A temetés pillanatában ő teljesen biztos volt abban, hogy minden nap tud majd gyászimát, kádist mondani elhunyt szerette után."

Mert – teszem most is hozzá – az érthető, ha a vallásjog azt mondja, ebben a helyzetben – a karantén alatt – nem mondhatja el az ember a szerettei után a kádist. De kérdezi a zsidó vallás maga: ez mekkora törést okoz egy embertársunknál, aki az elhunyt szerettei után akarja elmondani a kádist?

Erre kellett megoldást találni!

Darvas István kollégámmal, barátommal némi keresgélés után

(Folytatás a 3. oldalon)

Emlékezés mártírjainkra

(Folytatás az 2. oldalról)

bert Újpesten és 9 milliót szerte Európában megöltek. Elpusztítottak tengernyi embert, és csak és csupán azért, mert zsidók voltak!

Szavakba foglaljuk fájdalmunkat, de a kimondottak, megfogalmazottak akkor is szavak maradnak. A szavak nem azonosak a tényekkel.

Lehet a szenvedésről, fájdalomról, megsemmisülésről beszélni, szavakba lehet foglalni, **de az nem azonos az átélt fájdalommal, szenvedéssel, megsemmisüléssel.**

A szavakkal vigyázni kell. A szavaknak súlyuk van. A kiejtett szavak más értelmet kaphatnak.

Ezen a helyen 1927. március 6-án elhangzott egy beszéd. Friedmann Dénes főrabbi avatóbeszéde. A 24 éves fiatalembert kinevezték Újpest rabbijává. Azt megelőzően már egy éve helyettesként funkcionált. Egy év alatt az újpestiek megismerték, kiismerték, tapasztalták odaadását, elkötelezettségét.

És akkor, 1927. március 6-án jött el az ő pillanata! Valami fontosat akart mondani. Valami olyat akart mondani, amire emlékezzenek!

„Nem tudom, mennyi időt szánt nekem a Jóteremtő! Most azonban mondom nektek: azért vagyok, hogy szolgáljak. Addig fogok szolgálni, amíg erőm lesz, amíg élek.

Szeretném, ha majd egyszer, amikor elvisznek innen... Amikor ti fiaitokkal, lányaitokkal elkísértek engem utolsó utamra... Szeretném, hogy akkor mindenki tudja: én, a rabbi, mindent megtettem értetek, én, a rabbi, mindent megtettem, MINDENT, amit megtehettem!

Friedmann Dénes rabbi akkor arra gondolt, ha majd idős korában elszólítja a Jóteremtő, közössége elkíséri utolsó útjára. Az akarta kifejezni, hogy mindenki hálás szívvel gondol majd rá.

Eltelt 17 év! A rabbi szolgálta a közösséget. Szerették, megbecsülték! Büszkék voltak rá! Biztosak voltak benne, hogy imái meghallgatásra találnak.

A szavakkal vigyázni kell. A szavaknak súlyuk van. Mondhatnám: a szavak más értelmet kapnak!

Minden másképp alakult! Minden tragikusan alakult.

A rabbit valóban elvitték! Utolsó útjára vitték! A közösség fiai és lányai valóban elkísérték! **A rabbi utolsó útja az újpesti közösség utolsó útja is volt egyben!**

Az UTOLSÓ ÚT PEDIG A GÁZKAMRÁKBA VEZETETT!

Együtt mentek! Együtt szenvedtek! **Együtt!**

Még élni akartak, még szeretni akartak. Boldog, nyugodt öregségre vágytak. Együtt sírtak... még nem nevelhették fel fiaikat, lányaikat.

Igen! A rabbi mindent megtett, és semmit sem tehetett! Semmit sem tehetett!

Zuhantak a mélybe, a semmibe, a gonoszba! Nem tudta azt sem megakadályozni, hogy a feleségét agyonverjék a zsinagóga udvarán! A rabbit keresték. A rabbi felesége készségesen, jóhiszeműen, naivan beengedte a karhatalmasokat. De a rabbi nem volt otthon. Nem találták otthon. Agyonverték hát a feleségét **itt, a zsinagóga udvarán.**

Emlékezzünk!

Emlékezzünk a csecsemőkre, kik még fel sem fogták, hogy vannak! Emlékezzünk a gyerekekre, akik belekapaszkodtak anyjuk kezébe, és könyörögtek: Mami! Mamikám! Menjünk haza! Emlékezzünk a fiatalokra, akik szeretetre vágytak, akik anyák, apák szerettek volna lenni! Az ifjakra, akik bizonyítani akartak! Dolgozni, alkotni. Emlékezzünk a középkorúakra, akik vágytak arra, hogy élvezhessék egy tevékeny élet gyümölcseit. Emlékezzünk az idősekre, akik csendes, békés napokra, csendes, békés búcsúzásra vágytak.

Egyikük sem kapta meg, amire vágyott! Válogatás nélkül elragadta őket a gonosz, a gonoszság értelmetlensége!

Akkor a világon megállt az idő. Testvéreink számára megszűnt az idő!

Újpest

Annyi fájdalomra, annyi szenvedésre emlékezhetünk. A fájdalom összetöri a szíveket!

„(Az Örökkévaló) meggyógyítja a megtört szívűeket, és gyógyító kötést ad fájdalmukra!”[2]

Az előbb idéztem a Talmud Bava Mecia traktátusában olvasható történetet!

A történetben meghal rabban Gamliel! A lánya, Ima Salom siratja apját, siratja értelmetlen halálát. Megtört szívvel mondja:

„Minden ajtó bezárul egyszer, de a szív fájdalmának kapuja sohasem zárul be!”

Megemlékezünk az értelmetlen áldozatukról.

Örökkévaló! Mi a szív fájdalmával, mi megtört szívvel az emlékezés órájában nagy irgalmadhoz fordulunk könyörgésünkkel:

Irgalom Atyja, rejtsd áldozataink lelkét szárnyaid menedéke alá örökre!

A mennyei paradicsom kertjében találjanak nyugalmat.

Foglald Őket az öröklét kötelékébe...

Atyánk, Királyunk, tartsd emlékezetedben az újpesti és minden zsidó áldozat ártatlan vérét.

És mondjunk erre Ámen!

[1] V.M. 30/12.

[2] 147. zsolt/5.

Nagykőrös

A gyászmegemlékezést **dr. Feldmájer Péter,** a Mazsihisz Közép-magyarországi Területi Csoportjának elnöke nyitotta meg. Elmondta, hogy évről évre azzal is emlékezünk halottjainkra, hogy valamit csinosítunk a templomon. Most elkészült végre a bal oldali lépcsőház, és ezzel nem marad olyan rész, amit ne újítottunk volna fel. Ezzel tisztelgünk azok előtt, akik a zsinagógánkat megépítették és megőrizték.

A mártírünnepségen részt vett **Feldmájer Sándor** nagykőrösi és **Raáb András** kiskunhalasi elnök, valamint **dr. Steiner András,** a ceglédi zsidóság képviselője.

Raáb Gábor nyitóimája után **dr. Róna Tamás** PhD, a Mazsihisz Rabbitestületének elnöke, a zsinagóga rabbija mondott beszédet.

Jeremiás prófétát idézte, aki Jeruzsálem elestét gyászolta. Fájdalmunk hasonló, mert 76 éve hurcolták el a nagykőrösi zsidókat, de 76 esztendeje évről évre viszszaemlékezünk rájuk.

Beszélt arról, hogy a zsinagógát eleink 1925-ben avatták fel, ez akkor egy országos esemény volt.

A magyar rabbikar egyik legkiválóbb tagjának, Hevesi Simon főrabbinak a levelét idézte, abból azokat a szavakat, amikor elmondta, hogy ha egy vallásos zsidót, egy rabbit bármikor hívnak, akkor habozás nélkül segítenie kell.

Ha nappal hívnak, akkor kell segíteni, ha éjszaka hívnak, akkor kell segíteni, mert testvéreinknek mindig a segítségére kell sietnünk.

Felidézte, hogy a gyilkosságok végigkísérik az egész emberiség történetét, Káin és Ábel esete is ezt mutatja, de mindent meg kell tennünk, hogy ilyen ne történhessen meg többet, ezért bárhogy is alakul a sorsunk, bármilyen korok is következnek, a most élőknek is követniük kell a parancsolatokat, azokat, amelyeket őseink kaptak a Szináj hegyén.

Külön kiemelte, hogy milyen szörnyű volt a soá idején elszakadni az embereknek egymástól, milyen szörnyű volt elveszíteni a rokonaik, hozzátartozóik túlnyomó többségét.

Úgy fogalmazott, a járványban most megtanulhatták a ma élők, hogy egy egészen piciny elzárás, amikor nem tudunk fizikailag közel kerülni a hozzátartozóinkhoz, barátainkhoz, az milyen szörnyű következményekkel jár, milyen szörnyű volt ezt nekünk most megélni. El tudjuk hát képzelni, hogy ezerszer ilyen szörnyű lehetett az, amikor elszakították a vészkorszak idején egymástól a családokat, a szerető embereket.

A rabbinikus áldás után Raáb Gábor záróimáját hallgatta meg a gyülekezet, majd közösen elmondták a gyászolók kádis imáját.

Pécs

A temetőben emlékfal áll, melyen az olvasható, hogy az elhurcolt négyezer áldozatot siratják az életben maradt utódok. Ez előtt gyűltek össze a városból és környékéről deportált zsidókra emlékezők, akiket elsőként **Goldman Tamás** elnök köszöntött, majd felhívta a figyelmet a rendezvény el nem felejthető szomorú tartalmára. A gettóból ekkor hurcolták el – a mai Mártírok útján – a közeli vasútállomáshoz a még életben maradtakat, akiket vagonokba zártak, és végzetes útjukra indították őket.

Schönberger András főrabbi felidézte a vészkorszak rettenetének tanulságait. A városi önkormányzat részéről **Bognár Szilvia** alpolgármester szólalt fel. A megemlékezés befejezéseként többen elhelyezték koszorúikat az emlékfalnál.

Mitzki Ervin

Devecser

Esős vasárnap tartották meg az idei mártírünnepséget, a vírusjárvány szabályainak maximális figyelembevételével. A jelenlévők meghallgatták **Totha Péter Joel** főrabbi beszédét, majd elmondták az emlékezés imáit és a kádist. Ezután elhelyezték a kegyelet köveit a holokausztáldozatok neveit tartalmazó emlékműnél. A Covid–19 ellenére sokan vettek részt az eseményen.

Pandémia és közösségépítés

(Folytatás az 2. oldalról)

találtunk egy megoldást, felkínáltunk egy lehetőséget.

És most megint a blogomból idézek:

„Múlt héten Aviad Friedman és felesége, Hanna, az izraeli modern ortodox közösség jól ismert és népszerű tagjai az izraeli szigorú karantén ideje alatt sáhárit (reggeli) imát hirdettek a Zoomon keresztül, melyet zsinagógájuk, a Jáhád szervezett Tel-Avivban.

A meghívóban leírták, hogy azt a három imát kihagyják ebből a reggeli istentiszteletből, amelyekben devárim sebkidusa, azaz szentségbeli dolgok szerepelnek, amiket csak minjenben lehet elmondani: a kádist, a kedusát és a bárhut.

A meghívót megkapva Benjámin Lau rabbi tanácsot és útmutatást kért Eliezer Melámed rabbitól, a Hár Bráhá jesiva vezetőjétől, a Peninei Halakha sorozat szerzőjétől, hogy a zsidó vallásjog szem előtt tartásával milyen vallásjogi mozgástere volna mégis a Zoomon keresztül tartott istentiszteleteknek.

Melámed rabbi véleménye szerint a gyászolók kádisa (kádis játom) és a rabbik kádisa (kádis derábbánán) elmondása általában sem tekinthető hiábavaló áldásmondásnak (bráhá levátálá), amit a vallásjog tilt.

Ezért a virtuális istentiszteleten ha van minjen – még ha az egy különleges minjen is –, el lehet mondani ezeket az imákat, azaz a gyászolók mondanak kádist!

Nagy szükség idején, amikor az egész közösség érdeke, hogy legalább virtuálisan együtt imádkozzanak, a minjenhez kötött bárhu ima elmondása sem tekinthető hiábavaló áldásmondásnak (bráhá levátálá). Ezért megengedhető, hogy a bárhu imát is elmondjuk egy virtuális istentiszteleten, hogy közösen áldjuk az Egyetlen Istent.”

Rövid tanakodás után úgy határoztunk, belevágunk ebbe a módszerbe, azaz így fogjuk megszervezni a vallási életünket. Tudtuk, reméltük, ez csak ideiglenes megoldás lesz, ahogy azzal is tisztában voltunk, nem követ majd minden rabbi ezen az úton minket, legyen szó a neológiáról vagy bármelyik más irányzatról. Nem akartunk semmiféle felesleges vitát generálni, egész egyszerűen azt szerettük volna, ha a mi kis közösségeink megmaradnak, együtt maradnak.

Azt gondolom, a mi megoldásunk (is) jó volt.

Elsősorban azért, mert így mindennap együtt voltunk, igaz, azzal a különbséggel, hogy nem a zsinagógában találkoztunk, hanem mindenki otthonról csatlakozott a közösséghez.

És ha már otthonról léptünk be. Ennek az egész időszaknak talán ez volt az egyik legkülönlegesebb, legszebb része. Mert a karantén kihirdetéséig is elég gyakran találkoztunk, tudtunk egymásról, a másik örömeiről, gondjairól, de ezek a találkozások egy adott térben, a zsinagógai közösségben történtek. Most, hogy mindenki otthonról lépett fel (lépett be) a közös térbe, azzal egy kicsit beengedtük a többieket a lakásunkba, azaz meghívtuk egymást látogatóba. Jó érzés volt látni a barátaim lakását, annak akár csak egy részletét, az egész imádkozásnak ez is adott egyfajta otthonosságot.

És igen, a vendégség is!

Azt is megbeszéltem Darvas István barátommal, hogy a hétköznapi imákon túl – természetesen a halacha betartása mellett – szombatfogadásokat is tartunk. Egyik héten a Bét Sálom zsinagóga fogadta a híveket, míg a másikon a Bét Jehuda zsinagóga. Ettől még szebb lett az egész, még jobban megismerhettük egymást.

És az ismerkedés!

A mindennapos bejelentkezések arra is lehetőséget adtak, hogy az imák előtt meglegyen a fecsegés, a beszélgetés. Előfordult, hogy egyszerre akár négyen-öten is beszéltünk, de ez volt eddig is, most csak az volt a fontos, hogy a technika bírja az egészet.

Nem vagyok híve az olyan típusú számháborúknak, hogy hol és menynyien voltak, de azt tapasztaltam, nagyon sokan eljöttek imádkozni minden egyes nap, és olyanok is csatlakoztak, akikkel már régen találkoztam, akiket már régen láttam. Mit mondjak, örömteli és megható is volt egyben. Ahogy az is – és tulajdonképpen ezért is szerveztük így ezt az egészet –, hogy azok, akiknek ez fontos volt, minden nap elmondhatták a kádist a szeretteik után, hogy közösen mondhattuk a szavaira az ament. Ahogy a bárhu imát is közösen, közösségben mondtuk el.

Volt értelme!

Minden héten tanítottunk, nemcsak mi, hanem a közösség tagjai is, ahogy volt lehetőségünk megtartani a sávuoti tanulást is, amire sokan jelentkeztek, felejthetetlen estét szerezve minden érdeklődőnek.

Azt kell mondanom, ezeken az alkalmakon megint jó volt zsidónak lenni, megint jó volt a zsidó közösség tagjának lenni! Minden ilyen alkalom megerősít engem is abban, hogy érdemes volt mindezeket bevállalni, még akkor is, ha ezzel nem mindenki értett egyet.

A karantén egyszer csak véget ért! Köszönetet kellett mondanunk az Örökkévalónak, hogy megéltük, azoknak az embereknek, akik mindenben segítették, támogatták a többieket, a közösségünk tagjainak, hogy végig velünk voltak.

Az utolsó alkalmakkor, amikor már ki-kinyitottak a zsinagógák, mi még összejöttünk, imádkoztunk, de ekkor már nem volt kádis, nem volt bárhu, viszont ekkor is együtt voltunk, ami talán a legfontosabb!

Ahogy azóta is – igaz, most „csak” hetente egyszer – találkozunk, tanulunk a RaDarral.

Mi lesz a jövőben?

Ezt nem tudni, hiszen a vírus még itt van, élnek az enyhítések, de még mindig nem jött vissza az az élet, amit március előtt megszoktunk. Ha netán a járvány második hulláma becsap, akkor lehetségesek az újabb szigorítások. Mi csak egy dolgot tehetünk, felkészülünk rá, már vannak tapasztalataink, már tudjuk, hogy mit kell tenni.

Ne kerüljön rá sor, de ha mégis úgy alakul, akkor online is várjuk a zsidó közösséget.

Mert mégiscsak együtt lenni a legjobb.

Darvas István

A vírus következtében elrendelt korlátozások természetesen a mi közösségünket, a Bét Jehuda zsinagóga tagjait is roszszul érintették, de néhány hónap elteltével, igaz, még csak nagyon óvatosan, kijelenthető, hogy alapvetően jól átvészeltük. Az első és legfontosabb, hogy a közösségből senki sem betegedett meg, az meg különösen örömteli, hogy a legidősebb tagjaink is kiváló egészségnek örvendenek. Személy szerint kicsit aggódtam, hogy a közösségi életet mennyire lehet fenntartani zsinagóga nélkül, de a virtuális találkozások megnyugtató választ adtak, ráadásul ezekhez az alkalmakhoz olyan tagjaink is tudtak csatlakozni, akik az elmúlt néhány évben külföldre mentek. A zsinagógák újranyitásáig Radnóti Zoltán főrabbival közösen kialakítottunk egy rendszert, minden este együtt imádkoztunk és tanultunk, illetve hetente egy alkalommal reggeli imát is tartottunk. Amikor visszatérhettünk közösségeinkbe, úgy döntöttünk, hogy nem hagyunk fel a jól működő, sok embert mozgató virtuális tanulásokkal, ezért minden szerdán 19 órakor találkozik a csapat, ami azért is jó, mert többen közülük még nem mernek, tudnak személyesen megjelenni, így viszont velük is tudjuk tartani a kapcsolatot. Összességében úgy látom, a pandémia leginkább kényelmetlenségeket okozott, de érdemi kárt nem tett, a kile működése folyamatos maradt, az internetes oktatás pedig szervesen beépült az életünkbe, vagyis még némi pozitív hatása is megfigyelhető. Ettől függetlenül mindannyian azt szeretnénk, ha a második hullám elkerülné Magyarországot, de amennyiben mégis bekövetkezik, akkor az elmúlt hónapok tapasztalataival felvértezve, egymást támogatva fogjuk átvészelni azt is.

Megkezdődött a Szenes Hanna-emlékév

Jövőre lesz Szenes Hanna – ahogy Magyarországon nevezték: Anikó – születésének centenáriuma. Izrael első nemzeti hősének tiszteletére emlékévben méltatják a Budapesten született és nevelkedett fiatal leány életét és helytállását.

Nálunk az Izraeli Kulturális Intézetben műsoros rendezvény indította az emlékévet a Keren Hayesod Női Diviziójának szervezésében. A járvány dacára zsúfolásig megtelt a Paulay utcai központ előadóterme, a megjelenteket **dr. Petrasovits Anna,** a női tagozat elnöke köszöntötte. Az izraeli nagykövet megnyitóbeszédében szólt Szenes Hanna hősiességéről, az emlékezés jelentőségéről. Megtekinthettük a róla elnevezett emlékmúzeumot bemutató dokumentumfilmet, amelyben a Sdot Jam kibucban lévő emlékközpont felújításához kérnek támogatást. Szavalat és zene következett, majd **Dénes Gábor** filmje Szenes Hanna életéről bemutatta a rendezett polgári környezetben felnőtt leány gondtalan gyermekkorát, irodalmi tehetségének kibontakozását, találkozását az antiszemitizmussal, népi öntudatra ébredését, és ennek következtében alijázását. Rózsadombi villájuk után a kibucban munkájával is bizonyította elhatározása komolyságát.

Amikor kitört a háború, jelentkezett az angol hadseregbe, ahol veszélyes feladatként azt kérte, hogy küldjék Magyarországra, mert szerette volna figyelmeztetni és menteni a fenyegetett honi zsidóságot. Az Egyiptomban kapott különleges kiképzés után ejtőernyővel ledobták Jugoszlávia felett, ott harcolt a partizánok oldalán, majd átkelt a magyar határon, de azonnal elfogták. Nem tört meg a csendőrök és a Gestapo vallatása alatt, hallgatott, míg végül 1944. november 7-én a magyar hadbíróság – egyébként szabálytalan – eljárása után a Margit körúti fogházban kivégezték. Megjelennek a filmen rokonai, barátai, sok korabeli részlet idézi fel ezeket az éveket.

Kolodko Mihály alkotása a Szenes Hanna téren

Utána kerekasztal-beszélgetés következett, a résztvevők próbálták kideríteni, mit mond Szenes Hanna élete a ma emberének. **Szalay-Bobrovniczky Vince** helyettes államtitkár, **Kovács András,** a Holokauszt Dokumentációs Központ igazgatója, Dénes Gábor, a film rendezője véleményét **Rózsa Péter** újságíró moderálta, online pedig **Szenes Andrea** is köszöntötte a beszélgetést.

A közönség még sokáig együtt maradt, állófogadás keretében tárgyalták a sokakat felkavaró látottakat.

Méltó kezdete volt az emlékévnek!

Róbert Péter

Holokausztfotókkal díszített maszkokat árul egy amerikai férfi

Tyler Kozdron ezzel csak arra szerette volna felhívni a figyelmet, hogy „a kötelező maszkviselés a holokauszthoz hasonló eseményhez fog vezetni”.

Az Egyesült Államokban egyre súlyosabb méreteket ölt a koronavírus-járvány, ezért több államban már kötelezővé tették a maszkviselést a nyilvános helyeken. Ezzel azonban nem mindenki ért egyet, és valamiért többeknek a nácik és a holokauszt jut eszébe arról, hogy egy maszkot kell az arcukra felhelyezni.

Az utóbbiak csoportjába tartozik **Tyler Kozdron** is, aki a JTA tudósítása szerint egy Holocaust Face Masks elnevezésű webshopot indított, ahol többek között a holokausztot ábrázoló fotókkal díszített arcmaszkokat árul.

A webáruházban például 12,44 dollárért (3650 forint) kapható olyan maszk, amelyen egy feltartott kezű zsidó kisfiú látható, amint egy náci katona fegyvert fog rá. De az auschwitzi koncentrációs táborról vagy éppen egy krematóriumról készült fotóval ellátott maszkot is vásárolhat az, akinek bejön az ilyesmi.

A webáruház létrejöttét Kozdron azzal magyarázza, hogy azt figyelemfelhívásnak szánta, mivel szerinte ez történik, amikor az emberek elkezdenek ártatlannak hitt szabályokat követni. A holokauszt áldozatait senki sem figyelmeztette, ahogy azt most ő teszi. A maszkviselés szerinte ugyanis a holokauszthoz hasonló eseményhez fog vezetni.

Arra a felvetésre, hogy ezzel relativizálja a holokausztot, Kozdron azt a választ adta, hogy nem ő, hanem a zsidók relativizálják a holokausztot. Szerinte ugyanis a zsidók a holokauszt eseményeit arra használják fel, hogy megvédjék magukat az őket ért kritikáktól.

A holokauszt és a koronavírus-járvány elleni védekezés érdekében hozott rendeletek összehasonlítgatása nem egyedi eset. Korábban egy kansasi lap hozott le egy olyan rajzot, amely egyenlőségjelet tett a kormányzó maszkviselési rendelete és a holokauszt közé. Nemrég pedig egy amerikai házaspár horogkeresztes zászlót az arca elé kötve ment el vásárolni. Nekik is a nácik jutottak eszükbe arról, hogy maszkot kell viselniük.

Jonathan Greenblatt, a Rágalmazás-ellenes Liga (ADL) vezetője a Twitteren osztotta meg a véleményét a jelenségről: *„Visszataszító és helytelen összehasonlítani a járványügyi intézkedéseket milliók meggyilkolásával a holokauszt idején. Ennek nincs helye a társadalmunkban.”*

Kibic

Ima alatt letakarják a keresztény kegytárgyakat

Nagy nemzetközi visszhangot váltott ki, hogy Törökország nemrég mecsetté nyilvánította az isztambuli Hagia Sophia bazilikát. A törökök szerint azonban az épületre vonatkozó döntések teljes egészében az ország belügyét képezik.

Az üggyel kapcsolatban Törökország olaszországi nagykövete, **Murat Salim Esenli** nyilatkozatában elmondta, hogy csak Isztambul városában nyolcvankilenc templom működik, örmény, katolikus, ortodox, anglikán templomok, valamint huszonegy zsinagóga.

„Félrevezető tehát azt állítani, hogy Törökország nem tartja tiszteletben a vallásszabadságot, kizárólag a Hagia Sophia ügyére hivatkozva” – vélte Ankara olaszországi diplomáciai képviselője.

A nagykövet kijelentette, hogy a bazilika átalakítása Törökország szuverén jogának számít: a döntés „jogilag megalapozott és nem kirekesztő, mivel a bazilika mindenki, keresztények és muzulmánok előtt is nyitva marad” – mondta.

Hozzátette, az egyetlen különbség az lesz, hogy a Hagia Sophiába belépőknek le kell majd venni cipőjüket, elválasztják a férfiaknak és nőknek fenntartott tereket, és a nőknek le kell fedni fejüket, ahogyan a bazilikától nem messzi Kék Mecsetben is ugyanezek a szabályok érvényesek. Kifejtette, a Hagia Sophia a világörökség részének számít, és Törökország tudja, milyen kritériumokat kell teljesíteni ahhoz, hogy az épület az UNESCO listáján maradjon.

Ezzel egy időben Törökország illetékes minisztere bejelentette, hogy a mecsetté átalakított bazilikában letakarják a keresztény kegytárgyakat, valamint a Hagia Sophia a muszlim vallási szertartások alatt nem lesz látogatható.

Kibic

A Hagia Sophia belülről

A zsidó szocialista, cionista város: Minszk

Mindig izgattak az olyan városok, országok, ahol egykor jelentős zsidó közösség élt. Minszk amellett, hogy napjainkban Fehéroroszország, pontosabban a Belarusz Köztársaság fővárosa, jelentős zsidó oktatási és kulturális központként működött az elmúlt évszázadokban.

A 14. század elejétől 1793-ig Minszk Lengyelország-Litvánia része volt; később a cári uralom alá tartozott, a 15. századtól pedig Belorusszia legfontosabb kereskedelmi központjává nőtte ki magát. Miután a zsidókat száműzni kezdték Litvániából (1495), nagyon sokan települtek le Minszk városában. 1579-ben Báthory István király engedélyt adott a minszki zsidóknak arra, hogy üzlethelyiségeket béreljenek, azonban 1606-ban III. Zsigmond király mindenfajta kereskedelmi tevékenység folytatását megtiltotta számukra.

1633-ban IV. László király engedélyezte a zsidóknak, hogy ingatlant vásároljanak, még a piactéren is, sőt területet biztosított számukra egy temető létrehozására. A Hmelnickij-lázadást és az azt követő orosz–lengyel háborút a helyi zsidó közösség tagjai is megszenvedték. 1679-ben III. Sobieski János király megerősítette, hogy a házak és az üzletek, a zsinagóga és a temető a zsidók tulajdonát képezik, és ismételten deklarálta a kereskedelem és a kézművesség szabadságát. Ezeket a jogokat II. Augustus király 1722-ben teljes egészében újra elismerte. Ennek köszönhetően a minszki közösség a 17. és a 18. században virágzott, bár ezzel épp a helyiek ellenszenvét váltották ki. Egy 1766-ban készült népszámlálás szerint a városnak 1322 zsidó lakosa volt, akik kiemelt szerepet játszottak a kereskedelmi életben. A zsidó közösség szellemi élete is gazdagodott, 1685-ben a helyi rabbi, Moses Mordecai létrehozta az első jesivát a településen.

A 19. században a minszki volt az egyik legnagyobb és legfontosabb zsidó közösség Oroszországban. 1847-ben a zsidóság lélekszáma 12.976, 1897-ben 47.562 főre növekedett, utóbbi a teljes népesség 52,3%-át tette ki. A városban egy maszkilim kör is létezett, és az 1840-es években számos zsidó iskolát alapítottak, melyek tanterveiben világi tárgyak is szerepeltek. Minszkből származott és fejlődött ki a zsidó munkásmozgalom. Az 1870-es évek közepén a zsidó szocialisták köreit is megszervezték, melyek az 1880-as és 1890-es években nagyon aktívak voltak. Az 1893–94-es esztendőkben megszületett velük szemben a „nemzeti ellenzék” is.

Minszki zsidók 1941-ben

1895-ben Minszkben rendezték meg a zsidó szocialisták kongresszusát, amelyen megvitatták a Zsidó Szocialista Szövetség létrehozását is. 1901 és 1903 között Minszk a Független Zsidó Munkáspárt központja lett. Az 1880-as évektől a cionista eszmék jelentős számú követőre találtak a helyi zsidó közösségben.

A szovjet rendszer megalakulása után a hatalom a Szovjetunió más részeihez hasonlóan Minszkben is igyekezett elnémítani a zsidó közösségi és hitéletet. A vallási és nemzeti intézményeket a jiddis nyelven és a kommunista ideológián alapuló zsidó kultúra intézményei váltották fel, Minszk a szovjet kommunista kulturális tevékenység fontos központjává vált. Jiddis iskolákat alapítottak, és az 1924-ben létrehozott belorusz kulturális intézetben zsidó szakosztályt szerveztek. Zsidó tanszék jött létre (1921) a Minszki Egyetem Oktatási Karán. Ezeket az intézményeket azonban az 1930-as évek közepén bezárták.

1926-ban Minszkben 53.686 zsidó élt (a népesség 40,8%-a), 1939-re pedig 70.998-ra (a teljes népesség 29,7%-a) növekedett a lélekszámuk.

A második világháború után

Közvetlenül a második világháború után Minszkben felállítottak egy emlékművet a holokauszt zsidó áldozatainak – az egyetlen a Szovjetunióban – jiddis felirattal. 1948. január 13-án Salamon Mikhoelset, a Zsidó Antifasiszta Bizottság elnökét és a Moszkvai Állami Színház igazgatóját meggyilkolták a minszki Lodochnaya utcában, miközben hivatalos kiküldetésen látogatták meg a várost. Később elismerték, hogy a gyilkosság a titkosrendőrség munkája volt (Sztálin parancsára).

Az 1959-es népszámlálás során 38.842 fő vallotta magát zsidónak Minszkben, akik közül 5716-an anyanyelvükként a jiddist nevezték meg. A becslések szerint azonban az izraelita lakosság tényleges száma akkoriban ennek közel a duplájára, mintegy 50-60.000 főre volt tehető. A hatóságok 1959-ben bezárták a minszki Nagy Zsinagógát. A Kis Zsinagóga ekkor még megmaradt, de hat évvel később a rezsim ezt is megsemmisítette, és egy bérházat húztak fel a helyére. Végül a zsidó közösségnek engedélyezték, hogy a város szélén, egy faházban nyissanak egy kis zsinagógát. Minszkben nincs zsidó temető, a zsidókat az „általános sírkert” külön részében temették el. 1968-ban sok fiatalt letartóztattak cionista tevékenység folytatása miatt. Az 1990-es években a legtöbb zsidó Izraelbe vagy Nyugatra távozott. Az 1999-es népszámlálás adatai szerint 10.141 zsidó élt a belorusz fővárosban. 2001-ben közösségi központ nyílt a településen. 2003-ban már három zsinagóga is működött a közel kétmillió lakossal rendelkező nagyvárosban (napjainkban csak egy aktív sült kereshetünk fel).

Felhasznált források:
https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Minsk
https://www.jewishvirtuallibrary.org/minsk-belarus-virtual-jewish-history-tour

Miklós Dóri

IZRAELI SZÍNES

Netanjahu minden izraelinek pénzt osztana

A miniszterelnök egyszeri anyagi juttatást ígért minden izraeli állampolgárnak a koronavírus-járvány okozta pénzügyi válság enyhítésére – írja az MTI. Ezt azonban nem mindenki tartja jó ötletnek.

Gazdasági szakemberek és politikusok is bírálják a koronavírus-járvány miatt bevezetendő és minden izraelinek egyformán pénzt osztó új Netanjahu-tervet.

A terv szerint az egygyermekes családok 2000 sékelt (mintegy 180 ezer forintot), a kétgyermekesek 2500 (225 ezer forintot), a három- és többgyermekes családok pedig 3000 sékelt (270 ezer forintot) kapnak. Az egyedülállók 750 sékel (67.500 forint) egyszeri juttatásban részesülnek. A kisvállalkozóknak már meg is kellett kapniuk az elmúlt napokban a nekik járó 7500 sékelt (kb. 680 ezer forintot).

Netanjahu: pénz, pénz, pénz

A bírálók elsősorban attól tartanak, hogy Izrael kiváló hitelminősítésbesorolását ronthatja a terv, mely tovább növeli az ország költségvetési hiányát a magas munkanélküliségi ráta mellett.

„Elvesztegettek négy hónapot, amikor meghatározhatták volna a népesség támogatását szolgáló kritériumokat. Ez nem gazdasági terv, hanem pénzt ad az embereknek a jeruzsálemi tüntetések miatt” – mondta a Ynetnek **Slomó Maóz** gazdasági szakember, a kormányellenes megmozdulásokra utalva.

A pénzügyi szakértők hevesen bírálták a megkülönböztetés nélkül mindenkinek, rászorulóknak és gazdagoknak egyformán juttatott 750 sékeles (68 ezer forintos) segítségnyújtást. A 12-es kereskedelmi tévécsatorna értesülése szerint hangos kiabálás hallatszott a pénzügyminisztérium vezetőinek irodájából, amikor **Avi Szimhon**, **Benjámin Netanjahu** miniszterelnök gazdasági tanácsadója ismertette velük a katonai rádió kifejezése szerint „a pandémia miatt kómába került” izraeli gazdaság megmentésének új tervét.

Saul Meridor, a minisztérium pénzügyi osztályának vezetője arra figyelmeztetett, hogy az ilyen lépések ronthatják Izrael nemzetközi hitelképességét, az ország helyzetének megítélését Venezueláéval hozhatják egy szintre, amelynek gazdaságát elpusztította a populista és felelőtlen gazdaságpolitika. Meridor felhívta a figyelmet a gazdaságélénkítés hatékonyabb módszereire.

„Úgy gondolom, hogy vannak jobb és hatékonyabb módszerek a kereslet növelésére” – fogalmazott meg szokatlan módon bírálatot az izraeli jegybank elnöke, **Amit Jarón** is. *„Nem értem, miért kell pénzt adnunk a gazdag családoknak. Miért nem adunk differenciáltan?”* – vélekedett az ultraortodox askenáziak pártjának egyik képviselője, **Móse Gafni**.

A koalícióban a Likuddal szövetséges Kék-Fehér Párt sem üdvözölte a minden izraelinek járó pénz ötletét. **Gabi Askenázi** külügyminiszter a katonai rádiónak adott interjújában elmondta, hogy a kormány ülésén megpróbálják majd elérni a differenciált, a valóban rászorulókat támogató segélyezést az erre Netanjahu által meghatározott hatmilliárd sékelből (hozzávetőleg 500 milliárd forintból).

*„A pénz szórása nem gazdasági terv, hanem populizmus” – nyilatkozta **Orit Farkas-Kohen**, a Kék-Fehér stratégiai ügyekkel foglalkozó minisztere a Ynetnek. „Jelenlegi formájában a terv ellen szavazok”* – tette hozzá.

A koronavírus-járvány miatti gazdasági válság az idei első negyedévben az izraeli gazdaság 6,9 százalékos zsugorodását hozta éves összevetésben, miközben a tavalyi utolsó negyedévben 4,6 százalékos növekedést mértek. Huszonkét százalékkal csökkent a fogyasztás, a szolgáltatások igénybevétele pedig 34 százalékkal esett vissza. A munkanélküliség jelenleg 20 százalék körüli, és elsősorban a fiatalokat sújtja.

A galut zsidósága Izrael ellen?!

Idén szeptember második felében ünnepeljük a zsidó újévet (ros hásáná). Egy évvel korábbi adatok szerint a világ zsidósága 14,8 millió fő. Az Amerikai Egyesült Államok zsidósága 5,7 millió, és ez a szám már egymillióval kevesebb, mint az Izraelben élő zsidók száma (6,7 millió). Európában a legnépesebb zsidó közösség (450.000) ma is Franciaországban él, Magyarországon 47.000.

Miután az amerikai zsidóságot évtizedeken át védő buborék szétpattant, sokan közülük ebben az új, sosem tapasztalt szituációban bizonytalanul keresik a kiutat. Vannak azonban, akik úgy látszik, már meg is találták. Ők az amerikai zsidóság fő áramlatát képező, a progresszívaktól a konzervatívokig terjedő áramlat.

Kétségtelen, hogy felületesen szemlélve úgy tűnhet, Izrael kormányainak is szerepük van abban, amin az amerikai zsidók most keresztülmennek.

Ha azonban a téma mélyreható vizsgálatába kezdünk, kiderül, hogy Izrael nagyobb odafigyeléssel, megértéssel és érzékenységgel sem tudott volna változtatni a jelenlegi helyzeten. Azon a helyzeten, ami – ne szépítsük – mély aggodalomra ad okot.

Ami első ránézésre is látszik, az az, hogy a chászid közösségek erősödése gyengíti a zsidó pluralizmust, amely nagyon fontos a többségben lévő progresszív és konzervatív közösségek számára.

A folyamatos súrlódások **Obama** elnökkel, majd a kialakult jó kapcsolat az annyira gyűlölt utóddal csak tovább mélyíti ezt a feszültséget. Ez a feszültség országhatáron túlterjedve megmutatkozik abban is, hogy az izraeli–palesztin béketárgyalások egy helyben topogását, a palesztin lakosság nehézségeit kizárólag Izrael számlájára írják, miközben pontosan ismerik a palesztinok negatív hozzáállását a békefolyamat előbbre vitelében.

Az azonban csak feltevés, hogy amennyiben Izrael rugalmasabb, engedékenyebb lenne a „palesztin kérdésben”, az segítene a különböző amerikai zsidó szervezetek közötti egyre mélyülő szakadék csökkentésében.

Ugyanis a tapasztalat azt mutatja, hogy az amerikai zsidóság körében napról napra csökken nemcsak az Izrael iránti, de a zsidóság iránti érdeklődés is. Egyharmaduk (többnyire 40 év alattiak) már nem tartozik egyetlen zsidó áramlathoz sem, és körükben a természetes szaporulat mindössze 1,4%. 70%-uk vegyes házasságban él, és mint tudott, ilyen esetben nagy általánosságban a zsidó fél adja fel identitását. Az amerikai zsidóság mintegy 50%-ának van valamilyen érzelmi kapcsolata a zsidósággal. Többségük nem zsidó iskolába járatja a gyerekeit.

Peter Beinart

Beszédes szám, hogy körükben jóval magasabb a liberális elveket vallók aránya, mint az amerikai társadalom egészében! 70%-uk vallja magát demokratának, és 2008-ban 78%-uk szavazott Obamára.

Nézzük meg az izraeli zsidók ez irányú vélekedését is. A társadalom csak nagyon kis részét foglalkoztatja, hogy mi történik az amerikai hitsorsosaikkal, és még kisebb része fűz bármiféle reményt is hozzájuk.

Egy felmérés során a megkérdezetteknek csak negyede vélte úgy, hogy az izraeli és a galuti zsidóság sorsa közös. 60%-uk úgy foglalt állást, hogy Izraelnek nem kell tekintetbe vennie a galut zsidóságának véleményét.

Ebben nyilván szerepe van annak is, hogy amíg az amerikai zsidók abszolút többsége gyűlöli **Trumpot**, az izraeliek előnyben részesítik őt **Bidennel** szemben.

Izrael zsidósága nehezen tér napirendre a fölött a tény fölött is, hogy az amerikai demokrata párt gyors radikalizációja sem riasztja az ott élő zsidókat, sőt véleményüket a „progresszív” irányzathoz igazítják.

Mindezt annak ismeretében, hogy az amerikai zsidóság e központi, meghatározó irányzatának fő és harcos szószólója **Peter Beinart**, aki a New York Timesban „Többé nem hiszek a zsidó államban” címmel megjelent, hosszú és részletes cikkében szakított a cionizmussal.

A szerző az emberi jogok nevében elveti a zsidóság önmeghatározáshoz való jogát. Izraelt fajgyűlölő államnak tartja, és teljes mértékben felmenti a terrorcselekményeket elkövető palesztinokat, mert szerinte a terror a legitim ellenállás természetes következménye. Végkövetkeztetésként kétségbe vonja Izraelnek mint zsidó államnak a jogát a létezéshez.

Az európai zsidóság körülményei és lehetőségei különbözőek, mint ahogy mindig is különbözőek voltak amerikai hitsorsosaikétól. Azonban már ott is megjelent a fent leírt jelenség – elsősorban Kelet-Európában, de nem csak ott –, amelyben Izrael bírálatát – talán nem is minden szándék nélkül – összekeverik Izrael és ezzel természetesen a zsidóság létezéshez való jogának megkérdőjelezésével.

Nyilvánvaló, hogy Izrael nem hagyhatja cserben – és ez meg sem fordul a fejében – a galut zsidóságát, ez az út azonban soha nem lehet egyirányú!

Lehárblog

Az arab világ hősként gyászolja a beduinokat megmentő zsidó férfit

A muszlim világban Michael Ben Zikri a zsidó–arab együttélés szimbólumává vált azután, hogy az izraeli külügyminisztérium perzsa és arab nyelven is közzétette a történetét. A 45 éves, háromgyermekes zsidó férfi pár napja egy beduin család fuldokló tagjait kimentette a dél-izraeli Sikuma víztározóból, ő maga azonban vízbe fulladt. Ember és ember között nincs különbség – írta egy iraki kommentelő.

Michael Ben Zikri

Az arab és muszlim világban sokakat megrázott a híre, hogy egy 45 éves zsidó férfi, Michael Ben Zikri az élete árán mentett meg a haláltól egy beduin családot az Izrael déli részén fekvő Sikuma víztározónál. Ben Zikrinek köszönhetően három gyermek és a nagynénjük menekült meg a vízbefúlástól.

Egy szaúdi kommentelő a Koránra hivatkozva azt írta, hogy aki megment egyetlen lelket, az egész emberiséget menti meg. Egy egyiptomi internetező azt írta, hogy a politikai különbségek dacára nincs köztünk vita az emberségességről, egy iraki kommentben pedig az olvasható: ilyen Izrael szerető és segítőkész népe.

A zsidó férfit Askelonban temették el, búcsúztatására sokan elmentek Hurából, ahol az általa megmentett beduin család is él. Gyászszertartásán egyik gyerekkori barátja, **Jákov Avitan** izraeli vallásügyi miniszter azt mondta róla: ha valaki bajba került, Michael volt az első, aki a segítségére sietett. Hozzátette, hogy ami most történt, az nem csupán egy hősies tett volt, hanem az ő életének a lényege: azaz elsőként ugrani a vízbe másokért.

Ötven százalékkal csökkent a bevándorlók száma Izraelben

A Bevándorlási és Integrációs Minisztérium által összeállított adatok szerint az év első felében Izraelbe érkező bevándorlók száma közel 50 százalékkal csökkent az előző évhez viszonyítva. Ezt a nagymértékű visszaesést a globális világjárványnak tulajdonítják.

Az adatok azt mutatják, hogy január és június között 8235 bevándorló érkezett az országba, szemben az előző év azonos időszakával, amikor 16.244-en alijáztak Izraelbe. Március közepe óta, amikor a világ nagy része bezárult, a bevándorlás is lelassult a nemzetközi járatok kiesése és a szigorú szabályok miatt. Mindenkinek ugyanis, aki külföldről érkezik, 14 napot karanténban kell töltenie.

Isaac Herzog, a Zsidó Ügynökség elnöke korábban azt jósolta, hogy 250.000 bevándorló érkezik Izraelbe az elkövetkező öt esztendőben, alapozva arra a tényre, hogy az utóbbi években a bevándorlók száma megnőtt.

Különösen meredeken emelkedett a Franciaországból betelepedők száma, de a francia zsidó források szerint sokan csak azért kezdték meg az alija igénylését, hogy izraeli útlevelet szerezzenek, nem pedig azért, mert azonnal le akartak telepedni az országban.

Az idei első félévben egyébként az Izraelbe érkező bevándorlók közel kétharmada Oroszországból vagy Ukrajnából alijázott.

A SÁTORALJAÚJHELYI KAZINCZY MÚZEUM KIÁLLÍTÁSA

A magyar zsidó kereskedőkről, vendéglátókról

Egy kiállítás margójára

Kohn Mór (...–1944). Egyetlen fénykép, ami megmaradt anyai nagyapámról, Kohn Mórról. A kép a második világháború előtt készült Sátoraljaújhelyen. Két lánya született: Kohn Ágnes és Aliz. Ez utóbbi az édesanyám. Mindkét lányát deportálták egy helyi kiadvány szerint, melyben elhunytként szerepelnek. Míg Kohn Ágnesről – a háború alatt a testvérek erőszakos szétválasztása miatt – manapság semmit nem lehet tudni, addig édesanyám ma is él családja körében. Nagyapám egy újhelyi pékségben dolgozott, mely a háború előtti kettészakított nagyváros élelmezéséhez járult hozzá. Gyermekkorom régi ismerőse, Gottliebné Friedman Lea néni még ismerte nagyapámat, míg élt, sokat beszélt róla. Elmondása szerint munkáját mindenki szerette, szakértelmét dicsérte, amit munkaszolgálatos behívója „szakított meg”.

Tevékenysége kapcsolható a múzeum remekbe szabott kiállításához. Kohn nagyapám emlékét – Őt soha nem ismerve – e sorokkal is megőrzöm.

Kohn Mór

Sátoraljaújhely (Északkelet-Magyarország, Tokaj-Hegyalja)

Tokaj-Hegyalja kereskedelmi központja, volt vármegyeszékhely. Mojse Teitelbaum (1759–1841) rebbe, a csodarabbi sírja zarándokhely. Sátoraljaújhely fontos állomása volt mindig is a zsidóknak. Egyrészt a keletre vándorolt, majd onnét is „továbblépő”, Galíciából elszármazottak épp a Hegyalját érintve leltek új hazára a történelmi Magyarországon. Másrészt a később megtelepedett, szőlő-, bortermelő és kereskedő zsidók a Hegyalja rögös útjain juttatták el portékájukat északabbra (Lengyelország, Litvánia, Szilézia, Poroszország, Oroszország). A termények, állatokkal, édes hegyaljai borokkal a Kárpátokon való átkelés soha nem volt könnyű, amit számos legenda, monda tanúsít. Itt megemlíthető – sőt akár a zsidó–katolikus párbeszédet is erősítheti – a ludzmierzi csoda. Eszerint Lengyelhonban egy hegyvidéki sáros, mocsaras részen elakadt szekerével egy borkereskedő (akár zsidó is lehetett): könyörgésére rajta az isteni gondviselés segített. Talán ez is igazolja, hogy a méltán híres hegyaljai (kóser) borok még lengyel földön is keresettek voltak. A hegyaljai zsidó termelők és kereskedők az akkori, nem könnyű körülmények között építették egzisztenciájukat, tevékenységük által igyekeztek beilleszkedni a társadalomba.

A handlétól a Grand Caféig. Zsidók az 1867 és 1918 közötti magyar kereskedelemben és vendéglátásban

Ez a címe a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum vándorkiállításának a sátoraljaújhelyi Kazinczy Múzeumban.

Az egykori zempléni megyeszékhely városháza épületében rendezett kiállítás a kiegyezés és a Nagy Háború közötti „békeidőszak” ismertebb zsidó kereskedőit és vendéglátóit mutatja be praktikus tablókon.

A Monarchiában Ferenc József császár és király által elsőként **Mauthner Ödön** termény-nagykereskedő szerzett nemesi címet. Neve már a századfordulón világszerte ismert volt, Magyarországon ő foglalkozott először vetőmagok nemesítésével és termesztésével. 1876-ban alapította meg a Mauthner Ödön Magtermény-kereskedő vállalkozást.

Megismerhettük **Singer Károly** (a budapesti éjjeli élet megteremtője) élettörténetét, tevékenységét is. Singer – mivel a forradalom és szabadságharcban honvéd toborzótiszt volt – sokáig bujkálni kényszerült, így pincérkedésből élt. Első kis kávéházát a Váci körúton (ma Bajcsy-Zsilinszky út) nyitotta, majd – nevét közben Somossyra változtatva – létrehozta az Első Fővárosi Orfeumot, a Pesti Broadway szórakozóhelyet (Nagymező utca 17.). Ő honosította meg nálunk a sanzont, a varietét, majd operetteket, táncjátékokat mutatott be, sőt elsőként filmeket is vetített.

Szintén neves személyiségek a híres kávés família alapítói, **Steuer Sándor és Gyula.** Ők három kávéházzal gazdagították a magyar fővárost: a Fiume a Múzeum körúton, a New York a Nagykörúton, az Abbázia az Oktogonon működött. Budapest legnagyobb és leghíresebb kávéházai vonzottak a kor elitjét, írókat, művészeket, politikusokat. Sokak törzshelyévé váltak mint találkozási fórumok. Az ország legnagyobb tükrei, ónix-márvány asztalai, elegáns enteriőrjei, délszaki növényei ékesítették ezeket a helyeket, melyek Monarchia-szerte ismertté váltak.

Hatalmas tablók mutatták be a **Wertheimer Albert és Frankl Mór** alapította Áru- és bérházat. Ők ketten hozták létre 1890-ben az Első Magyar Gőz Kávé-Pörköldét is, ahol a méltán híres Excelsior kávét, de fügenedűt is kínáltak.

Ki ne hallott volna a Párisi Nagyáruházról (a későbbi Divatcsarnokról), melyet **Goldberger Gottlieb Sámuel** álmodott meg? Előtte azonban a mai Rákóczi úton nyitotta meg Pest első áruházát, mely a legmodernebb volt a fővárosban. Az, hogy egy áruházban az élelmiszertől a divatárun át a háztartási eszközökig mindent egy helyütt lehet venni, szokatlan volt még a Monarchiában is. Később, 1911-ben, a mai Andrássy úton nyitotta meg a Terézvárosi Kaszinó palotáját, melyből – átépítés után – Európa legmodernebb áruháza, az új Párisi Nagy Áruház született. A vasbeton vázas, szecessziós épület modern gépészettel, sőt automata tűzoltórendszerrel volt ellátva.

Egész Európa-szerte ismert volt a magyar főváros Zenepalotája, illetve híres hangszergyára, melyek **Sternberg Árminhoz** köthetők. A volt máramarossziget rabbinak a Komárom megyei Ácsra költözése után született fia zeneszeretetét (állítólag) olasz mestereknek köszönhette. 1884-ben a Kerepesi úton (mai Rákóczi út) nyitott hangszerboltot. Haladva a korral, olyan újdonságokat is forgalmazott, mint a villamos zongora, a tölcséres hegedű, az önműködő cimbalom, a zenélő automata, a gramofon, majd ezáltal a (bakelites) hanglemez. A mester elsőként kapta meg az „udvari hanglemezgyár” és az „udvari szállító” kitüntető címeket.

Harsányi Adolf és Rezső üzletbérháza keretében nyílt meg, majd vált a kontinens leghíresebbjévé a New York Kávéház, melyet 1901-től a Hirsch testvérek vezettek. A később Harsányira magyarosított családban Rezső rendelkezett kávés szakmai végzettséggel. A hely szinte vonzotta a magyar társadalom színejavát, költőket, politikusokat. A legendák szerint a kávéház pincéjében a tintát hordószám tartották, a kutyanyelvek, kéziratpapírok társaságában. Szép Ernő, Krúdy Gyula, Heltai Jenő mindennapos vendégek voltak. Később, a Párisi Nagy Áruház leégése után, havonta egy-egy ott dolgozó család ingyen (!) étkezését vállalták, de lecsúszott arisztokratákat is alkalmaztak, akiket a vendégek csak „főúrnak” szólítottak. Ebből a történetből született a „Fizetek, főúr” szállóige is.

Az egész kontinensen ismert volt **Kohn Ignác és fia, a nagykőrösi Kőrösi F. Péter** vaskereskedése, mely az ország iparának, mezőgazdaságának, kereskedelmének volt a fő kiszolgálója. Tevékenységükkel nagyban hozzájárultak mind Magyarország, mind a Monarchia vasipari termékekkel való ellátásához, a mező-, az erdőgazdaság, az ipar és a kereskedelem eszközellátásához és fejlesztéséhez.

Csak az újhelyi vándorkiállításon voltak láthatók a környék egykoron talán legismertebb élelmiszeripari előállítói, a sátoraljaújhelyi **Adler József és fia, Miklós** portékái. A Felvidéki Tejtermékipar megteremtői és vállalkozásuk árucikkei nemcsak az országhatáron belül, hanem azon kívül is ismertek voltak. A 19. és 20. század fordulóján a méltán híres tejtermékek rendszeresen eljutottak a magyar és az osztrák fővárosba is, sőt reklamáltak, ha Szombathely nem kapta meg az aznapi portékát.

Bele lehet gondolni, hogy az akkori viszonyok között – a termék előállításán túl – micsoda szervezésre, logisztikára volt szükség a siker érdekében.

A vándorkiállítás méltó módon mutatta be, mekkora szerepe volt a zsidó vállalkozók tenni akarásának az ország gyarapításában.

Források:

A holokausztban elpusztult sátoraljaújhelyi zsidóság névsora (ZRVA kiadása, Sátoraljaújhely, 2018)

Davidovits, Manashe Simha: Memorial Book of the Jewish Community in Sátoraljaújhely (Ramat Hasaron, 2003)

Karsai Elek: Tények és adatok a sátoraljaújhelyi gettó történetéről (Toronto, 1986, Artistic Print)

Kereskedelem, vendéglátás, zsidóság (https://art7.hu/kepzo-es-iparmuveszet/a-handletol-a-grand-cafeig/)

Kulich Julianna, Maczó András, Dr. Török Róbert: A handlétól a grand caféig (Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, 2018)

Végső István: Történész a csodarabbik földjén (https://neokohn.hu/2019/07/14/tortenesz-a-csodarabbik-foldjen/)

Wagner István: A handlétól a Grand Caféig (http://nemzetisegek.hu/repertorium/2018/06/belivek_52-53.pdf)

Zsidók az 1868 és 1918 közötti magyar kereskedelemben és vendéglátásban (https://mkvm.hu/a-handletol-a-grand-cafeig/)

Egri István

Így kezdődött (vagy folytatódott?)

Az **izraeliták egyenjogúságáról** polgári és politikai jogok tekintetében 1867-ben született a XVII-es, jobbára emancipációs jelzővel emlegetett törvény. Két paragrafusból állt: *„1.§ Az ország izraelita lakosai a keresztény lakosokkal minden polgári és politikai jog gyakorlására egyaránt jogosítottnak nyilváníttatnak. 2.§ Minden ezzel ellenkező törvény, szokás vagy rendelet ezennel megszüntettetik.”* Lett tehát törvény, azonban olvasmányaink, tanulmányaink, családi emlékezések alapján a cím szerint érintetteknek volt és van keserű, tragikus tapasztalatuk, ismeretük, hogy mennyiben ivódott be a mindennapi életbe, az emberi kapcsolatokba a rég várt szabály alapján az egyenjogúság eszméje, gyakorlata; valóban megszűnt-e az egyenjogúságot veszélyeztető, bántó törvény, szokás vagy rendelet, a honfitársi ellenérzés...

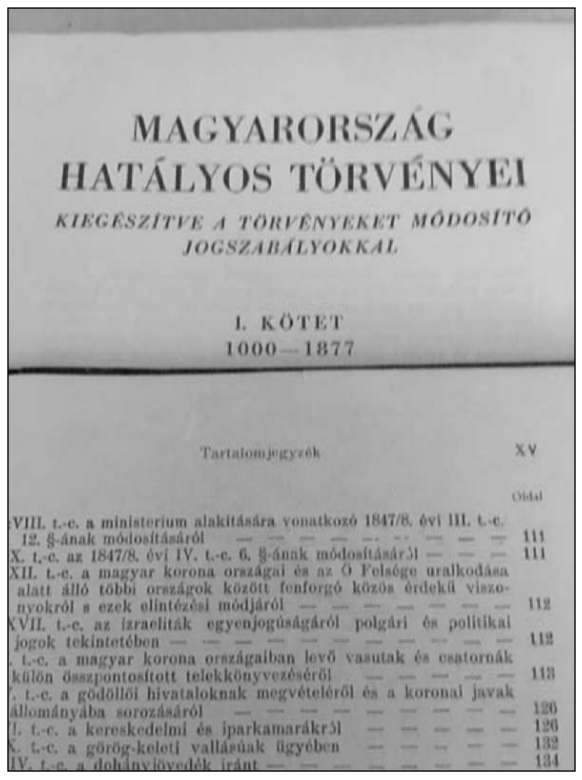

MAGYARORSZÁG
HATÁLYOS TÖRVÉNYEI
KIEGÉSZÍTVE A TÖRVÉNYEKET MÓDOSÍTÓ JOGSZABÁLYOKKAL

I. KÖTET
1000—1877

Tartalomjegyzék XV

Oldal

VIII. t.-c. a ministerium alakitására vonatkozó 1847/8. évi III. t.-c. 12. §-ának módositásáról — — — — — — — — — — 111
X. t.-c. az 1847/8. évi IV. t.-c. 6. §-ának módositásáról — — — 111
XII. t.-c. a magyar korona országai és az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országok között fenforgó közös érdekü viszonyokról s ezek elintézési módjáról — — — — — — — — 112
XVII. t.-c. az izraeliták egyenjogúságáról polgári és politikai jogok tekintetében — — — — — — — — — — 112
. t.-c. a magyar korona országaiban levő vasutak és csatornák külön összpontositott telekkönyvezéséről — — — — — 113
. t.-c. a gödöllői hivataloknak megvételéről és a koronai javak állományába sorozásáról — — — — — — — — 126
I. t.-c. a kereskedelmi és iparkamarákról — — — — — — 126
. t.-c. a görög-keleti vallásúak ügyében — — — — — — 132
IV. t.-c. a dohányjövedék iránt — — — — — — — — 134

Tárgyalni kezdte a törvényhozás a numerus clausus névre „keresztelt” jogszabályt...

Ezt írta erről a korabeli zsidó sajtó:

*„**Az egyetemi beiratkozások szabályozása** – ez a címe annak a törvényjavaslatnak, amelyet annyi előcsatározás és hangos esemény után Haller István kultuszminiszter a nemzetgyűlés elé terjesztett. A javaslat véget vet a numerus clausus körül felburjánzott találgatásoknak, és határozottan kimondja a numerus clausust. Mégpedig két irányban. Először is az egyetemi fakultások tanári kara megállapítja a fakultások befogadóképességét és az országos szükségletet, aminek alapján a miniszter a kontingenst állapítja meg. Ez az első számú numerus clausus, amely tehát felekezeti és faji különbségre való tekintet nélkül minden középiskolát végzett tanulóra vonatkozik. Hogy milyen szempontok irányadók a fölvételnél, azt a kultuszminiszter rendeletben állapítja meg. Ez a második számú numerus clausus, amely, hogy kire vonatkozik, nem nehéz kitalálni. A miniszter úr ugyanis kijelentette, hogy »a rendelet azokat a szempontokat fogja kötelezővé tenni, amelyek általában véve figyelembe veendők egy olyan intelligencia kiképzésénél, amelynek egy keresztény, nacionalista Magyarországot kell vezetni«. Eszerint kizáratnak pro primo... akik nem hivatottak a keresztény, pro secundo... a nemzeti Magyarországot vezetni. Az első kategóriába minket, zsidókat soroznak. A másodikba a bolsevistákat, az internacionalistákat sorozzák. Meg kell válogatni azt az elemet – mondja Haller –, amelyből kialakulhat a jövő Magyarország intelligenciája. Nagyon helyes. Meg kell válogatni. Például... akármilyen jó zsidó valaki, ha csupa elégségese van, nem előzheti meg a fölvételben azt a katolikust, aki tiszta jeles vagy jó. És megfordítva. Tehát a fölvételnél egyetlen becsületes kritérium jogosult – nemzeti és kulturális szempontból –, az, hogy tudományos pályára való-e a jelentkező vagy sem. A bolsevistát, a nemzettagadót kivetjük. Marad a csupa megbízható, nemzethű tanuló. Keresztények és zsidók vegyest. Ezeknek a javát kell kiválogatni. Így érti ezt a beígért miniszteri rendelet? A felsőbb évfolyambeliek szerzett jogait – mondja a javaslat – respektálni kell, de hozzáteszi: »ha csak különös kifogás nem merül fel ellenük«.*

Tudjuk, milyen állapotok vannak ma az egyetemeken, s nem ok nélkül kérdezzük..., mit ért különös kifogás alatt a miniszter úr? Ha azt érti, amit eddig értettek, akkor teli tüdővel tiltakozunk a javaslat intenciói ellen. A zsidó hitű, nemzetéhez ragaszkodó, harcteret megjárt diák ellen senkinek nem lehet és ne is legyen kifogása. Azt, aki kötelességeit minden poszton teljesíti, kultúrállamban tudtunkkal büntetni nem szokás.”

Felvetődik az emlegetett, 20 őszén elfogadott törvény kapcsán, hogy az előterjesztő, az elfogadó testület ugyan ki nem mondta, le nem írta, hogy a szabályozás a zsidó ifjak továbbtanulását kívánja akadályozni, mégis ez következett a végrehajtás során... Kultúrállam volt egyáltalán akkortájt a király nélküli királyság e tekintetben?

Idéznék a numerus clausus-javaslat benyújtását követően megjelent keserű humorú glosszából is: *„...a zsidó diákok az arányszámra vonatkozó rendelkezéseket már eddig sem respektálták. Így pl. a Páter utcai leánypolgári negyedik évfolyamában idén 42 növendék végzett. A negyvenkét növendék közül színjeles bizonyítványt hárman kaptak. A rendeletek szerint a 3 színjeles közül csak 0,15 lehetett volna zsidó növendék. Ezzel szemben az a hallatlan eset történt meg, hogy a három tiszta jeles közül: hárman zsidók, a tiszta jeleseknek tehát 100%-a, név szerint Goldberger Ilona, Bodó Irén, Pach Renée. A jeles zsidó diákoknak ez a tolakodó nyüzsgése elviselhetetlen. Erélyesen utasítani kellene őket, hogy tanuljanak rosszabbul...”*

A T. nemzetgyűlés elfogadta a törvényt. Az izraeliták egyenjogúságának deklarálását tartalmazó 1867-es törvény tehát az oktatáshoz fűződő jogok tekintetében kezdett kiüresedni. A Magyarország Hatályos Törvényei című, 1942-es szabálygyűjteményben már ezt a lábjegyzetet fűzte a szerkesztő a 67-es törvényhez: egy 1939-es, egy 1941-es, három 1942-es törvénycikk következtében „akként ***módosult*** (sic)” az 1867-es törvénycikk, hogy „az egyenjogúságra vonatkozó elvi kijelentés ma már nem áll fenn”.

Politzer Tamás

APRÓ-HIRDETÉS

VEGYES

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Licites eljárással eladó a Bp. III., Czetz János utcában lévő, 30 m²-es, önálló garázs, 6.000.000 Ft indulóáron. Érdeklődni lehet munkaidőben a 06-30-217-3460 telefonszámon.

Órajavítás, faliórák felújítása garanciával. Jung Péter, VII., Garay u. 45. 06-70-505-5620, www.jungoras.hu

Pedikűr-manikűr! Várjuk kedves vendégeinket a Lollo szalonban, a 1085 Bp., Gyulai Pál utca 6. szám alatt. Bejelentkezés: pedikűr, lábápolás: 06-30-210-3271; kézápolás, manikűr, műkörömépítés: 06-30-556-4696.

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomtatás, névjegykészítés, diplomakötés, könyvnyomtatás a Mammut III. em. 312-es üzletben és a Balogvár u. 1. alatt. Messinger Miklós, www.rcontact.hu, +36-20-934-9523.

Idős személy gondozását vállalja szakképzett ápolónő. 06-20-433-3025.

Megszokott otthoni környezetében vállalom 24 órában idős hölgy ellátását. +36-20-216-6947.

Virágkortól a tragédiáig

„Bíró Dániel” 3.

Reich főrabbi utolsó kórházi napjai

Az előző részben már említést tettünk arról, hogy Reich Jákov Koppel főrabbi mennyire kedvelte a Bíró Dániel gyógyintézetet, ahol utóbb nemes lelkét is kilehelte. Az alábbiakban közöljük dr. Rosenák igazgató leírását az agg gáon utolsó napjairól, mely felér egy szépen megírt nekrológgal is:

„Letűnt a magyar zsidóság egy fénylő csillaga, a nemzetközi relációkban is nagy talmudi tekintély, a pesti ortodox izr. hitközség főrabbija, Reich Koppel, a főrendház tagja halálával. És én boldognak érzem magam, hogy az utolsó években a vezetésem alatt lévő Bíró Dániel Kórházban, ahol ismételten keresett üdülést fáradt testének és gyógyulást fizikai szenvedések ellen, alkalmam volt e nagy emberrel érintkezni. [...]

Mikor még az utolsó nyár nagy tikkasztó melege elől a kórház kertjébe felállított sátrában keresett menedéket, mindenkit, aki elébe kívánkozott, szerető szívvel fogadott, és csak az orvosok és családja féltő aggódására tudta megőrizni valamelyest a nyugalmát. Talán nem is lehet nyugalomnak mondani, mert a szelleme sohasem nyugodott. Mindenkor csak könyvvel kezében lehetett látni. Famulusa és Gansl nevű talmudista ifjú, aki évek óta ápolója és hűséges kísérője volt, hozta neki egymásra a fóliánsokat és kereste ki számára a kívánt talmudi helyeket. Az orvostudományt a Talmudon keresztül tanulta megbecsülni. Nagy bizalommal és szeretettel volt az ő hűséges orvosa, dr. Dach Sándor belgyógyász főorvos és dr. Friedmann Izidor fogorvos iránt, akik évek hosszú során át szinte naponként látogatták. Szerette az életet, ragaszkodott hozzá, talán nem is az életért magáért, hanem mert az élet Isten adománya és módot nyújtott neki Isten dicsőítésére.

»Uschemartem cesz nafschoszechem!« Az élet megóvásának szent parancsát oly nagyra tartotta, hogy az orvosi utasításokat mindig a legpontosabban betartotta.

Szenvedése közepette is nagyszerűen tudott uralkodni magán. Bámulatos lelki erővel tudta mosollyal ajkán fogadni barátait és tisztelőit, mert egy pillanatra sem akart kellemetlen érzést bennük kiváltani. Élete utolsó napján, szombaton is súlyos légszomja dacára csemegével kínálta az őt látogató unokáit. Este, a szombat kimenetelével még elvégezte a havdoloh imát.

Mikor havdoloh után meglátogattam, egy előttem örökké elfelejthetetlen hálás mosollyal köszönte meg látogatásomat, felém nyújtotta reszkető kezét, mely egy hosszú életen keresztül annyi áldást osztott...”[1]

Osztálybővítés a kórházban

1931 nyarán új kórteremmel bővült a Bíró Dániel. Anyagcsere- és emésztési zavarban szenvedők számára nyitottak új osztályt, melyet dr. Ernst Zoltán (1892–1945) belklinikai egyetemi tanársegéd vezetett.[2] A győri születésű Ernst doktor fiatal kora ellenére a két világháború közötti időszak meghatározó szaktekintélye volt, Magyarország egyik legelső diabetológusa, *A cukorbetegség és az inzulin monográfia* szerzőtársa. A hazai inzulingyártás úttörője volt, miután 1925-ben amerikai és angliai utakon behatóan tanulmányozta az új gyógyszert. Tíz éven át vezette a klinikai és kutatólaboratóriumot, ahonnét 1935-ben távoznia kellett a származása miatt, ekkortól kezdve már „csak” a Bíró Dánielben gyógyított. 1944-ben munkaszolgálatra sorozták, végül Theresienstadtba került, ahol 1945. május 8-án, a tábor felszabadításának napján halt meg tífuszban.[3]

Az igazgató kitüntetése

Rosenák doktor munkásságát az egész szakma elismerte, minek eredményeképp 1932-ben egészségügyi főtanácsossá nevezték ki, amiről az alábbi beszámolót közölték:

„Kevés kitüntetés kelt olyan általános megelégedést, mint Rosenák Miksa dr.-nak, a kiváló sebészfőorvosnak, a Bíró Dániel Kórház és szanatórium tudós igazgatójának egészségügyi főtanácsossá való kinevezése. Nem lehet senki, aki irigyelné, aki haragudnék rá, aki nem szeretné, aki ellensége volna. Rosenák méltóságos úr, magas kitüntetése ellenre, továbbra is megtestesítője marad a »zsidó doktor«-nak, amint a históriában él, amilyennek mi érezzük, ahogyan Oppenheim megfestené. A nagytudású, melegszívű, puritán zsidó orvos mintaképe, aki nemcsak gyógyít, de a beteg legjobb barátja, vigasztalója is. Aki nemcsak operál és kötöz, de az ágyat is megigazítja és a lelket is megnyugtatja.

Auguszta Mária Lujza

Méltóságos asszony lett az *Egyenlőség* kedves munkatársából, Rosenákné Behr Blankából, a *Judit, Éva* és *Házasság* című regények és a jóízű, kedves »pákozdi« történetek írójából is, aki a szellem és a lélek méltóságát már régóta viselte.

Csak a teljesség kedvéért írjuk ide, hogy dr. Rosenák a fővárosi törvényhatóság és a pesti izraelita hitközség életében is évtizedek óta vezető szerepet tölt be, és a közeljövőben újabb megtiszteltetés is várja. Ezek a körök éppen úgy örülni fognak az ő kitüntetésének, mint hálás betegeinek ezrei.”[4]

Hercegnői elismerés

A Bíró Dániel magas színvonalát és sikerét mutatja, hogy nemcsak az ortodox és egyébként a zsidó világban kapott időről időre figyelmet, hanem a legmagasabb uralkodói körök elismerését is kivívta. 1933 augusztusában Auguszta Mária Lujza bajor hercegnő, osztrák főhercegné és magyar hercegné (1875–1964) látogatta meg az intézetet, aki részletes szemlét tartott, mondhatni az egész kórházat megtekintette, a kórtermektől és műtőktől kezdve a hidegvízgyógyintézeten át a röntgen- és vegylaboratóriumig, utána pedig átsétált a Városmajor utca és Alma utca sarkán álló aggok házába is. A hercegnő közvetlenségét mutatja, hogy szóba elegyedett, akivel csak találkozott. Távozásakor a legmagasabb elismerését fejezte ki.[5]

(Folytatjuk)

Cseh Viktor/Egység

[1]Rosenák Miksa dr., „Az utolsó órák”, *Egyenlőség,* 1929. 49. évf. 54. szám, 6.

[2]„Hírek – A Biró Dániel kórházból”, *Zsidó Ujság*, 1931. 7. évf. 38. szám, 8.

[3] Winkler Gábor dr., „Dr. Ernst Zoltán, a hazai diabetológia egyik első képviselője”, *Orvosi Hetilap,* 1993. 134. évf. 30. szám, 1647.

[4]Ballagi Ernő, „Rosenákék”, *Egyenlőség,* 1932. 52. évf. 18. szám, 10.

[5]„Hírek – Auguszta főhercegnő az orthodox kórházban”, *Egyenlőség,* 1933. 53. évf. 43. szám, 16.

Mojzes Ivrat rovata

Mi és a művészet

először is azt gondolom, hogy a művészet egy önkifejezés. tehát amikor valaki valamit leír, lerajzol, kitalál, megcsinál, akkor semmi más nem jár a fejébe, csak az, ami benne motoszkál, ami feszegeti, hogy „hát csináld már meg, hát nem lehetsz olyan hülye, hogy ne tudnád megcsinálni!”, stb. még ez alól is csak némiképp jelent kivételt, ha megrendelésre, vagy valami mágikus célból (például a rossz szellemek elűzése céljából) csinálja, amit csinál. mert hát az ember egy önző disznó. hacsak nem hasítanak szíjat a hátából, akkor bíz csak azt csinálja, amit jónak gondol, amit szívesen csinál. aztán ha még jól meg is dicsérik, és egy nagy rakás pénzt is kap érte, akkor, na ja!, hát akkor minden rendben van.

(amikor katonaként az a hatosztályos őrmester azt mondta nekem, hogy „akkor most a mérnök úr megmutatja, hogyan kell a folyosót felmosni, na persze a klotyóval együtt! höhöhö!!!”, nu, én akkor fogtam a vödör vizet, meg a felmosórongyot, és úgy felmostam azt a folyosót (meg persze a klotyót is!), hogy az még úgy nem volt soha, de nem is lesz az elkövetkező ezer évben. na ja! hát így kell a kötelezvényből sikerélményt csinálni!)

persze az igaz, hogy az ember nem tud (meg persze nem is akar) teljesen kiszakadni a környezetéből, főleg ha ott jól érzi magát. így aztán, ha mulatozás van, akkor mulatozás van, és ilyenkor az ember ugyebár egy kissé elereszti magát, oszt kurjongat, meg hejehujázik, meg ropja a rugósat, meg csapkodja a csizmaszárát, és azt az édesaranyost is de jó lenne már megpörgetni!

hát persze, hogy a kurjongatás időnként nótázásba fordul, aztán előfordulhat, hogy a többieknek megtetszik, aztán már együtt dalolják, legközelebb meg már „nu, józsi, hát hogy is volt az a múltkor?!” aztán később már akkor is neki szólnak, amikor szomorúság van, amikor gyászol a család, hiszen a dal kiemeli az ember lelkét, föl a magasba, ahol már nem csak az látszik, hogy milyen kicsinyek, és milyen esendők vagyunk, hanem az is, hogy szép ez a világ, a mi világunk, mert mi teremtettük, és az is, aki itt hagyott bennünket, és most már ő mindig velünk lesz, mert amit együtt csináltunk, abban ő is benne van, és bennünk van, és ott is marad már örökre. velünk. és amikor baj van, csak előhívjuk, „nu, hát ehhő miccósz?!”, oszt már mondja is, mi meg csináljuk, és hát persze, hogy sikerül!

szóval egy összeszokott kis közösségben a dal, a tánc, a zene, meg hát persze a kézzel készült munkák, akár fából, akár vasból, akár mulatsághoz, akár a munkához, akár a küzdelemhez (vihar, vagy árvíz, vagy ellenséges idegenek, mindegy az, csak jól működjön), szóval bármihez is készüljenek, hát az csinálja, akinek ez a legjobban megy. persze aki csinálja, az itt is magának csinálja, úgy ám, még ha rendelésre is! persze ha rendes, becsületes ember. de hát egy összeszokott kis közösségben mindenki az. aztán később szakosodtak az emberek. mert hát annyi tapasztalat alakul ki a munkában, hogy azt nem szabad veszni hagyni. így aztán inasnak áll, akiben van rá hajlam, erő és tehetség. később persze előfordult, hogy a népek keveredtek. nem bántásként (bár meglehet, hogy éppen a bántás elől), csak hát ahogy hatékonyabbak lettek, több terület kellett. meg hát a szomszéd törzsnél azt az izét még nem ismerték, hát érdemes volt nekik megmutatni, aztán, ha megkívánták, hát akár oda is lehetett adni, hisz „majd csinálok másikat!”, és az a nagy kosár gyümölcs, vagy hús amit cserébe adtak, hát bíz az se jött rosszul. persze volt, akinek épp ez a csere-bere ment igen jól, nu, hát akkor az is lett egy szakma!

aztán ahogy tágult a világ, a bejárható, az elérhető, a nem veszélyes, sőt nagyon is érdekes és tanulságos világ, úgy lett az ember egyre magányosabb. mert már sokat volt egyedül, vagy olyanokkal, akiket még sose látott, akiknek még a beszédét is csak nehezen értette. persze jó emberek voltak ezek is, és hát az új embert szívesen fogadták, ha az valami hasznosat, valami érdekeset, vagy valami szórakoztatót tudott csinálni. így aztán bizony volt, aki ottmaradt, azon az idegen, de már nem is annyira idegen helyen, később még párt is talált magának, és boldognak is érezte magát. persze azért időnként előfordult, hogy eszébe jutottak a régiek, olyankor elszomorodott, és ha épp egy szórakozó társaságban volt, talán még el is dalolt valami „hazait”. vagy mondott egy „otthoni” történetet. aztán, ha nagyon bíztatták, hogy „még-még”, akkor lehet, hogy rajta ragadt ez a mondókázás-dalolás. mert tetszett a többieknek, mert bár más volt, mint amihez „szoktak”, de valahogy megfogta a lelküket. szóval szép volt ez, meg „hazai”, de bizony már mégiscsak más volt, hiszen ebben már a „helyiek” is benne voltak.

de volt olyan is, aki nem volt ilyen szerencsés. megélt valamilyen munkájából, de magányos maradt. itt is volt, meg ott is volt, nem bántották, de nem is szerették. mivel pedig neki is volt lelke, így aztán ő is rajzolt, írogatott ezt meg azt, esetleg dalokat is, meg mindenféle érdekes történeteket. aztán volt, hogy a helyieknek (ahol éppen volt) egyik-másik csinálmánya, bár nemigen értették, megtetszett, hát fizettek is érte.

és bizony, így van ez ma is.

mert hát hiába „ismerjük” egymást, bizony nem ismerjük egymást. évek óta együtt dolgozunk, beszélgetünk, esetleg együtt megyünk ide-oda, aztán mégse. pedig szeretnénk, nagyon szeretnénk megismerni egymást, örömöt szerezni egymásnak (és ezáltal persze önmagunknak is!), együtt lenni, valamit közösen csinálni, hogy legyen valami, ami megmarad utánunk, valami, ami a mi együttesünkre emlékezteti majd a világot! aztán vagy sikerül, vagy nem.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@mazsihisz.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos: Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 4800 Ft
Külföldre 6800 Ft/év
USA és Izrael: 7500 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480
OTP SWIFT kód: (BIC) OTPVHUHB
IBAN: HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.
Szedés, tördelés: WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák: mondAt Kft., www.mondat.hu
Felelős vezető: Nagy László
ISSSN 0133-1353

NAPTÁR

Augusztus 19.	szerda	Év 29.	Jajm kippur kóton
Augusztus 20–21.	csütörtök–péntek	Év 30. – elul 1.	Újhold, Gyertyagyújtás: 7.26
Augusztus 22.	szombat	Elul 2.	Szombat kimenetele: 8.32
Augusztus 28.	péntek	Elul 8.	Gyertyagyújtás: 7.13
Augusztus 29.	szombat	Elul 9.	Szombat kimenetele: 8.18

Hajlék zarándokoknak Nyírtasson

A pincerész alapozását végzik az épülő zarándokszálláson a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Nyírtasson. A beruházás része annak a Magyar zsidó örökség útja Kelet-Magyarországon című projektnek, amelyet egy, a Mazsihisz vezetésével létrejött konzorcium valósít meg. Uniós forrásból és kormányzati támogatással – összesen 1,4 milliárd forintból – zsidó vallási, kultikus és idegenforgalmi létesítmények újulnak meg az ország öt településén.

– A nyírtassi zsidó temető olyan zarándokhely, amely vonzza a kanadai Toshban élő közösség tagjait. Nemcsak az évfordulók alkalmával, hanem egész évben folyamatosan jönnének a zarándokok, s az ő kiszolgálásukra épül ez az új központ. A községünkben a létesítmény építése már elkezdődött, a pincerész alapozásánál tartanak – nyilatkozta **Jenei Erzsébet,** Nyírtass polgármestere.

Az 1,4 milliárdos fejlesztést egy konzorcium végzi, amelynek vezetője a Mazsihisz.

Az eredeti tervben egy lakóépület átépítéséről volt szó, de azt végül lebontották, s egy teljesen újat építenek, ugyanis számos funkciót kell majd betöltenie a zarándokháznak. Lesz benne többek között imaterem, rituális fürdő öltözőkkel és gépészeti helyiségekkel, kialakítanak egy nagyméretű étkezőhelyiséget, egy kóser konyhát, múzeumot, raktárakat, továbbá irodákat és mosdóhelyiségeket is. *(Képünkön a látványterv.)*

A zsidó temetőben fekszenek a falu nagy rabbijai, a nyírtassi chászid közösség híres tanítói: Mesulam Feis Lőwy és fia, Elimelech Lőwy.

Vannak még zsidók? Azt hittem, már rég kiirtottuk őket

A német hadsereg egyes alakulataiban eluralkodtak a szélsőjobboldali és antiszemita nézetek. A honvédelmi minisztérium most megpróbálja megfékezni a szélsőségeseket a hadseregen belül.

Annegret Kramp-Karrenbauer német honvédelmi miniszter azután döntött egy német elitegység átszervezése és részleges felszámolása mellett, hogy kiderült, az alakulatban eluralkodtak az antiszemita, szélsőjobboldali és xenofób vélemények. A KSK különleges bevetési egységnél tartott vizsgálatok több más szabálytalanságra is fényt derítettek.

A német hadsereg KSK egységének tagjai

Kramp-Karrenbauer a szövetségi parlament védelempolitikai bizottsága előtt kijelentette, hogy „acélseprővel tesz rendet” az elit alakulatnál, mert minden eddigi kísérlet kudarcba fulladt. A katonai nemzetbiztonsági szolgálat vezetője, **Christoph Gramm** képviselők előtt arról beszélt, hogy a szélsőjobboldali nézetek terjedése adja a legtöbb munkát a szolgálatnak. Tavaly 600-nál is több esetben indítottak vizsgálatot. A legtöbbet a KSK alakulatnál, ahol a szélsőjobboldali elemek kiszűrését szolgáló erőfeszítések során rendre „a hallgatás falába” ütköznek.

A Deutsche Welle riportjából – amelyhez a HVG készített magyar feliratot – az is kiderül, hogy a KSK esete nem egyedülálló, a német hadseregen belül több egységnél is felütötte fejét az antiszemitizmus és a xenofóbia. Egy volt katona például arról mesélt, hogy szolgálati évei alatt volt olyan eset, hogy valaki egy zsidó viccet mesélt, mire egy másik katona közbeszólt:

„Micsoda? Azt mondod, hogy vannak még zsidók? Azt hittem, már rég kiirtottuk őket. Ha nem, meg kéne próbálnunk még egyszer.”

A volt katona szerint az ilyen és ehhez hasonló antiszemita, rasszista megnyilvánulásokat eddig megtűrték, de legalábbis figyelmen kívül hagyták a német hadseregben. Akinek nem tetszik, az is jobbnak látja, ha csöndben marad, ha el akarja kerülni a kiközösítést.

Egy nyugalmazott őrnagy pedig megerősítette, hogy a katonai vezetők vagy figyelmen kívül hagyják a bírálatokat, vagy aktívan elhallgatják azokat. A korábbi tiszt szerint az eltussolás egyértelműen feljebbről származó utasítás, és egészen a politikusokig elér.

(hvg.hu, MTI)

Kibic

Zelenszkij állami szintre emelné a vallási ünnepeket

Volodimir Zelenszkij seregnyi vallási ünnepnek adna általános állami státuszt, írja a ligazakon.net.

Az ukrán elnök már megbízta a miniszteri kabinetet a végrehajtás kidolgozásával, hogy egyes vallási ünnepek, többek között a muzulmán Ramazan-Bajram, a zsidó peszách és chanukka, a keresztény húsvét állami státuszt kapva kerüljenek méltatásra.

Az elnöki hivatal információja szerint a 303/2020 számú elnöki rendelet értelmében ezzel is szeretnék kihangsúlyozni Ukrajnában a vallásszabadságot, a vallási felekezetek közötti egyenlőséget, és a soknemzetiségű országban a kisebbségi hagyományok iránti tiszteletet és toleranciát.

A rendelet értelmében az ukrán kormánynak tanulmányoznia kell a kérdéskört, a tervezetet egyeztetnie kell a felekezetek vezetőivel, egyházi közösségekkel, majd ezt követően a parlament elé kell terjesztenie a jogszabálytervezetet.

karpathir.com

Kipátlanul

ÖNINTERJÚ

– Rabbi úr! Az anyátlanul, apátlanul, ruhátlanul mintájára alkotta ezt a kifejezést?

– Ha úgy tetszik, igen!

– De milyen apropóból?

– Abból, hogy kint voltam Bálint gazda temetésén, és kipátlanul vettem részt a szertartáson!

– Hivatalosan küldték rabbi urat, hogy képviselje a Mazsihiszt?

– Dehogy is! Ha hivatalosan küldenek, mondjuk egy ökumenikus szertartásra, akkor kipában lettem volna!

– És így miért nem?

– Mert ha a nem zsidóktól megköveteljük, hogy „felségterületeinken” legyenek sapkában, akkor mi is tartsuk tiszteletben a hajadonfőségre vonatkozó előírásukat, elvárásukat!

– És voltak ott más zsidók is?

– De mennyire! Például maga az elhunyt! Sőt, voltak zsidó származásúak is!

– Mi a különbség a zsidó és a zsidó származású között?

– Egyszerű! Itthon az a divat, ha valaki nem vállalja nyíltan a zsidóságát, azt származásúnak nevezik!

– De szigorú, rabbi úr!

– Naná! Mit gondol? Majd a nürnbergi törvényeket fogom vallani?

Kardos Péter

...és ideje van a nevetésnek

Egy orosz katonai akadémián a vezető tábornok a háborús stratégiákról beszélt. Az előadás végén a hallgatóság kérdéseket tehetett fel neki.

Egy tiszt felállt, és megkérdezte:

– Lesz harmadik világháború? És ha lesz, Oroszország részt fog venni benne?

A tábornok mindkét kérdésre igennel felelt.

Egy másik tiszt erre megkérdezte:

– És ki lesz az ellenség?

A tábornok azt válaszolta:

– Minden jel szerint Kína.

Az összes hallgató elképedve nézett a tábornokra. Egy harmadik tiszt meg is jegyezte:

– De hát mi csak egy 150 milliós nép vagyunk, a kínaiak meg másfél milliárdnyian vannak! Egyáltalán győzhetünk ebben a háborúban, vagy legalább van esélyünk túlélni?

A tábornok így válaszolt:

– A modern harcászatban nem a katonák mennyisége, hanem a képességeik minősége számít, azon múlik a győzelem. Itt van például a Közel-Kelet. Az utóbbi időkben több háború is lezajlott ott az arabok és a zsidók között. Azokban a háborúkban 5 millió zsidó küzdött 150 millió arab ellen, és mégis mindig a zsidók győztek!

Rövid csend, majd egy kis szünet után az egyik tiszt halkan megkérdezte:

– És van nekünk ehhez elég zsidónk?